

ADVOCATENBLAD *start*

Voor rechtenstudenten en young professionals

nr. 2 – oktober 2013

Advocaat Liesbeth Zegveld:
**‘Het recht moet
mensen dienen’**

Sdu UITGEVERS

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

De wet van Van Doorne:
**Meelopen is geen
goede stage**

Bij Van Doorne werken gedreven en geslepen geesten. Advocaten, notarissen en fiscalisten die hun vak verstaan. Kom je bij ons stage lopen, dan leren we je dat vak graag. Maar weet wel waar je aan begint. Aan meelopers hebben we hier geen behoefte, aan mensen die vooroplopen en vooruitdenken des te meer. Onze praktijk leert dat talent pas komt bovendien wanneer het zich mag bewijzen.

Kijk op www.werkenbijvandoorne.nl hoe je je talent op scherp kunt zetten. Maak kennis met je nieuwe collega's, neem een kijkje op je nieuwe werkplek en kies de toekomst die je wilt.

Heb je vragen of wil je solliciteren, neem dan contact op met onze recruiter, telefoon 020 6789 338, recruitment@vandoorne.com

Van Doorne houdt je scherp

VanDoorne

Advocaten • Notarissen • Fiscalisten

Liesbeth Zegveld:
'De wereld is natuurlijk
een groot drama'

14

de werkkamer van...

Binnenkijken bij Sanne Offringa en Myrthe Leijenaar. Ze werken bij Holla Advocaten in Den Bosch. Hun kantoor ligt pal aan het centraal station en vlakbij de rechtbank. Ideaal, vinden de jonge advocaten.

04

reportage

Honderd advocaat-stagiaires begonnen in september aan de vernieuwde beroepsopleiding voor de advocatuur. Verslag van twee dagen zoeken naar kernwaarden in Woudschoten. 'Daar heb ik op de universiteit niets over geleerd.'

12

in beeld

Waarom kiezen advocaten voor een niche in het recht? Is het fascinatie, zoeken naar een gat in de markt of beide? Vijf superspecialisten over hun werk. 'Ik procedeerde eens over het uitzicht vanuit een appartement.'

20

en verder

EDITORIAL	02
COLOFON	02
DEKENCOLUMN	03

ADVOCaat-PLUS	07
ONDERWEG MET	28
MIJN EERSTE TOGA	32

Colofon

ADVOCATENBLAD *start*

Advocatenblad Start is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Sdu Uitgevers.

Uitgever

Gert Jan Schinkel

Hoofdredacteur

Robert Stiphout

Aan dit nummer werkten mee

René van Asselt, Ronald Brokke, Jiri Büller, Olga van Ditzhuyzen, Sabine Droogleevers Fortuyn, Sander Foederer, Walter Hendriksen, Chris van Houts, Sjoerd van der Hucht, Hedy Jak, Joost Italianer, Mark Maathuis, Huib Nederhof, Jolenta Weijers.

Correctie

Sandra Braakmann

Vormgeving

Dimitry de Bruin
Dimdim, Den Haag

Beeldredactie

Charlotte Helmer

Drukwerk

Senefelder Misset in Doetinchem

Advertenties

Martine Aspeslagh
m.aspeslagh@sdu.nl
Tel: 070 – 378 05 62
www.sduadverteren.nl

Foto cover
Chris van Houts

Beter

Advocaat worden? Je boft. De opleiding is compleet vernieuwd. De lesmethodes zijn innovatief, de stof is veel beter op de praktijk toegespitst en er is meer aandacht voor de beroepsethiek. Het *Advocatenblad* liep mee met de lichter die begin september als eerste begon aan de nieuwe beroepsopleiding. Wat blijkt? Er wordt gefluisterd dat de advocaat van straks een betere advocaat is dan die van nu. Een advocaat 2.0 dus.

Of de advocaten van straks ook echt beter zijn, moet natuurlijk nog blijken. Zo is het nog een hele toer om een ethisch zeer onderlegde advocaat als Liesbeth Zegveld naar de kroon te steken. Lees het interview met haar maar op pagina 12. 'Het recht is geen doel op zich, maar moet mensen dienen', stelt Zegveld. En Joost Italianer, partner bij NautaDutilh, is beroepsethiek ook niet vreemd. Hij onderwees deze zomer Chinese strafrechtadvocaten om de rechtsontwikkeling in China te stimuleren (zie 'Voor mij allemaal helden', op pagina 28).

Om echt betere advocaten te zijn, moeten de advocaten van straks ook minstens zoveel juridische kennis bezitten als de advocaten van 'de oude school'. En ook dat zal niet meevallen. Advocaten bezitten zoveel kennis dat ze er baantjes bijnemen om al die kennis te gelde te maken. De een is docent, de ander schrijver, weer een ander annotator. Lees de inspirerende overdenkingen van deze advocaten-plus op pagina 7.

Voorlopig zijn de advocaten van straks dus vooral een belofte voor de toekomst. Maar dan wel een mooie belofte. Directeur van het Institute for Advanced Study en vermaard uitlegger van moeilijke zaken Robbert Dijkgraaf zei eens dat het hem zo deemoedig maakt dat hij als deskundige en wiskundige nu op de toppen van het inzicht staat, wetend dat volgende generaties via die toppen nog veel hoger klimmen naar nieuwe toppen. Voor de advocatuur zou hetzelfde kunnen gelden. Nu nog waarmaken die belofte.

Robert Stiphout
hoofdredacteur *Advocatenblad*

Kennis is kracht

Met je bul (bijna) op zak kun je het gevoel hebben dat de wereld aan je voeten ligt. Maar waar afstuderen vroeger wellicht aanleiding gaf op je lauweren te rusten en je rustig op de volgende stap te bezinnen, is het nu een wake-upcall. We zitten in het zesde jaar van de financiële crisis en dat de concurrentie op de arbeidsmarkt moordend is, weten (toekomstige) oud-studenten maar al te goed. En door de steeds verdergaande globalisering is dat voor *young professionals* in de eerste jaren van hun loopbaan niet anders. Kortom, reden genoeg om meteen een goede follow-up te geven aan je rechtenstudie. Kiezen voor een carrière als advocaat is een perfecte stap in dat

proces. Je begint dan namelijk met het volgen van de onlangs geheel vernieuwde Beroepsopleiding Advocaten. De nadruk in deze driejarige opleiding ligt op het aanleren van vaardigheden die direct toepasbaar zijn in de praktijk. Ook nieuw is dat je als advocaat-stagiaire zelf casussen kunt aandragen die vervolgens klas-sikaal behandeld worden. Zo wordt je werk in de opleiding geïntegreerd waardoor je meer inzicht krijgt in je eigen handelen en dat van je opleidingsgenoten. En om je kompas in deze roerige tijden op scherp te houden, is er veel aandacht voor ethiek. Afgezien van de gedegen opleiding is er nog een goede reden om voor de advocatuur te kiezen. Het is één van de mooiste beroepen ter wereld.

Want of je nou Somalische asielzoekers bijstaat, internationale deals helpt beklinken op de Zuidas of opkomt voor verdachten: mensen vertrouwen je, omdat je hun advocaat bent. Je bent hun laatste strohalm, de alwetende vraagbaak en rots in de branding. Wat jij doet, doet er toe. Jouw kennis is hun kracht.

Daarom houdt het vergaren van kennis ook na het afronden van de beroepsopleiding niet op. Omdat de wereld altijd in beweging is, zijn advocaten het aan de samenleving verplicht om door te blijven leren. En dat is niet alleen goed voor iedereen die ooit een advocaat nodig heeft, maar ook voor de (bijna)-afgestudeerde jurist die weet dat stilstand achteruitgang betekent.

Walter Hendriksen, landelijk deken Nederlandse Orde van Advocaten

Ordemedewerker stelt zich voor

Foto: Sjoerd van der Hucht

Wat behelst je dagelijkse werk precies?

Ik houd de politiek in de gaten en zorg dat de Orde op de hoogte is van wat er reilt en zeilt in Den Haag. Andersom informeren we Kamerleden over de mogelijke gevolgen van bepaalde wetwijzigingen of -voorstellen voor advocaten en rechtzoekenden. Dat ik werkervaring in de Kamer heb, is daarbij een groot voordeel. Ik ken de processen maar weet ook hoe het politieke spel gespeeld wordt.

Waar komt die interesse in politiek vandaan?

Die is begonnen in mijn studententijd. De opkomst van en de moord op Pim Fortuyn, met alle gevolgen van dien hebben toen diepe indruk op me gemaakt. Die interesse is verder aangewakkerd door mijn stage in de Tweede Kamer. Opeens ontmoette ik Kamerleden, ministers en staatssecretarissen. Daarna kon ik aan de slag gaan als persoonlijk

De Nederlandse Orde van Advocaten maakt zich niet alleen hard voor een goede advocatuur. De organisatie bemoeit zich ook actief met alle wetsvoorstellen die de advocatuur raken. Een belangrijke rol in dit proces is weggelegd voor Jaap-Jelle Vollaard, beleidsmedewerker bij de Orde.

Mark Maathuis

medewerker van VVD-Kamerlid Brigitte van der Burg (een dossiervreter pur sang). Zij heeft op mij grote invloed gehad en het politieke virus verder doen aanwakkeren.

Je bent jurist en werkt nu bij de Orde. Heb je nooit een carrière als advocaat overwogen?

Eerlijk gezegd niet nee. Ik heb wel stage bij een advocatenkantoor gelopen en via mijn bestuursfunctie van een studievereniging veel kantoren van binnen gezien, maar voor mij is het politieke spel nog boeiender. Daarnaast merk ik wel dat het jurist zijn voor mijn werk zo zijn voordelen heeft: ik heb goed leren argumenteren, zowel in woord als in schrift. Daarnaast heb ik gemerkt dat ik als jurist woorden niet klakkeloos aanneem en kritisch blijf.

Aan de muur hangt een gravure met de plattegrond van Den Bosch. Het oude stratenpatroon is in het centrum nog grotendeels herkenbaar. Sanne heeft een grote foto aangeschaft van een paleis in Marrakech. Ze bezocht de Marokkaanse stad in het voorjaar en was enorm onder de indruk. Dat de foto in zwart-wit is, vindt ze wel jammer. 'Dat turkoois van die tegeltjes is zo bijzonder.' Myrthe kijkt vanachter haar bureau op een Picasso. 'Van IKEA dus,' grijnst ze. 'Ik wilde graag iets aan de muur om de boel wat aan te kleden, maar het moest tegelijkertijd een beetje neutraal zijn. Ik vind het wel mooi. Nooit geweten dat Picasso dit soort dingen maakte.'

Vanuit het raam heb je zicht op perron 1 van het centraal station. Er stoppen niet zoveel treinen, maar genoeg om een beetje leven in de brouwerij te brengen. 'Amsterdam, 2,50 uur vertraging!' roept Sanne tijdens de fotosessie. 'Wat is er aan de hand?' Om even later, kennelijk gerustgesteld, te constateren: 'O, het gaat om een internationale trein.'

De voorkant van het kantoorpand grenst aan het Stationsplein. 'Daar kijken de vennoten op uit.' Er is altijd veel te zien. 'Met carnaval hangen we hier altijd met z'n allen uit het raam. Heel gezellig.'

Een eigen toga hebben Sanne en Myrthe niet. De toga die hier hangt, is een kantortoga. Holla heeft er een stuk of zeven, inclusief bef. Myrthe: 'Ik zag laatst dat die bef een beetje griezelig wordt. Daar moeten we even iets aan doen.' Sanne: 'Ik heb mijn eigen bef. Dat vind ik toch prettiger.' Ze vinden het fijn dat er kantortoga's zijn. Een toga huren bij de rechtbank doen ze liever niet. Maar een eigen toga aanschaffen, dat gaat ze voorlopig ook nog een stap te ver. 'Dat is toch een hele uitgave. En dan stel je jezelf natuurlijk de vraag: hoe vaak procedeer ik eigenlijk? Niet zoveel dus, in ons geval.'

Hun kamer is modern en praktisch ingericht. Prima, vinden de advocaten. Meer dan een goede stoel, een grote tafel en een flinke dossierkast hebben ze niet nodig. Myrthe heeft wel wat plantjes neergezet, om de ruimte iets huiselijker te maken. 'Die kleintjes zijn nep. De meeste echte planten gaan hier namelijk dood. Er is er nu nog één die het overleeft. Voorlopig. Draai die bruine bladeren maar een beetje buiten beeld.' Op haar bureau staan ook wat vrolijke bloemen. 'Ook niet echt,' bekent ze met een brede lach. Vooral omdat in één van de bloemen een miniatuurschildpadje huist dat ze van een vriendin kreeg toen ze hier kwam werken. 'Om me geluk te wensen.'

Op Sannes bureau prijkt een foto van een skivakantie. 'Dat is het jaarlijkse Holla-uitje,' zegt ze. 'Er gaan altijd zo'n 25 advocaten mee. Dan is het vier dagen feest.'

Ja, 'hun' kantoor doet er veel aan om het hen naar de zin te maken, vinden ze. 'We hebben net weer het jaarlijkse zomerfeest gehad, met een barbecue en een saxofonist. Hartstikke leuk was dat,' zegt Myrthe. 'Dankjewel,' lacht Sanne, want zij zat in de organisatie. Verder is er de kerstborrel en organiseren de afzonderlijke secties ook nog weleens iets leuks, zoals een kookworkshop. En in de pauze zijn er natuurlijk de terrassen op het Stationsplein, waar je heerlijk mensen kunt kijken.

Sanne Offringa (1983) en Myrthe Leijenaar (1982) werken bij Holla Advocaten in Den Bosch. Sanne houdt zich bezig met financiering, zekerheden en insolventie. Myrthe is gespecialiseerd in arbeidsrecht en ondernemingsrecht. Ze zijn allebei in 2011 als advocaat bij Holla Advocaten aan de slag gegaan na er drie maanden als juridisch medewerker te hebben gewerkt. Het kantoor ligt pal aan het centraal station en op nog geen vijf minuten lopen bij de rechtbank vandaan. Ideaal, vooral als je termijnen moet halen, vinden de jonge advocaten.

Jolenta Weijers
Foto: Huib Nederhof

**Wherever you are, you're never
that far from your first step into
global law.**

Do you want world-class training as an associate trainee, tax trainee or candidate civil notary? Are you interested in stimulating and challenging work in an inclusive and collaborative environment?

Norton Rose Fulbright is a global legal practice with more than 50 offices across six continents. We are looking for top graduates to start their legal careers with us.

Interested?

Go to: werkenbijnortonrose.nl

Or contact:

Sofie Simao

Tel (020) 46 29 400

recruitment.amsterdam@nortonrosefulbright.com

Law around the world
nortonrosefulbright.com

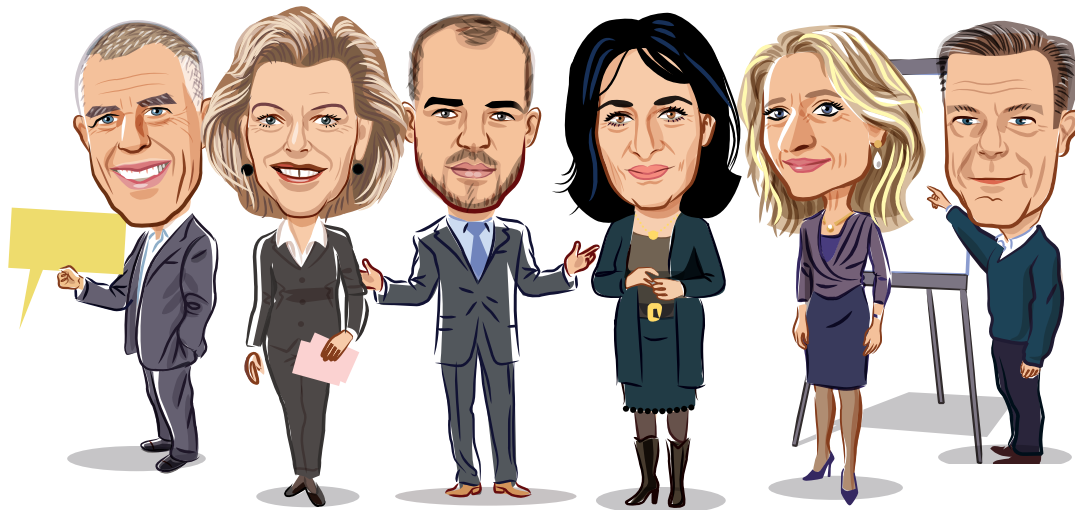
Financial institutions | Energy | Infrastructure, mining and commodities
Transport | Technology and innovation | Life sciences and healthcare

Advocaat-plus

De meeste advocaten zijn allang niet meer alleen advocaat. De een doceert, de ander publiceert, weer een ander spreekt recht of neemt zitting in een raad van toezicht. Lijdt hun werk als advocaat onder al die bijbanen? Volgens ervaringsdeskundigen maakt juist de combinatie van functies iemand tot een betere advocaat. Zeven advocaten-plus over de meerwaarde van 'bijklussen'.

Michel Knapen

Illustraties: René van Asselt

‘Mijn functies versterken elkaar’

Advocaat en docent

Jan-Jesse Liefink

Liefink Strafrechtadvocaat (Amsterdam)

‘Tijdens mijn studie in Groningen gaf ik regelmatig bijlessen aan mederechtenstudenten over strafrecht. Mijn ouders zijn allebei docent geweest, het lesgeven zit dus wel in mijn bloed. Dat heb ik na mijn afstuderen voortgezet. Ik was enkele dagen per week student-assistent aan de Rijksuniversiteit Groningen en gerechtssecretaris bij het Hof Leeuwarden. Toen het docentschap na twee jaar ophield, solliciteerde ik bij het strafrechtkantoor Cleerdin & Hamer. Tijdens mijn stageperiode was ik fulltime advocaat. Na mijn stage heb ik het doceren langzaam weer opgepakt. Ik heb nu sinds één jaar mijn eigen

advocatenkantoor en dat geeft me meer vrijheid voor het geven van onderwijs. Ik geef momenteel cursussen over strafrecht en tbs, dat laatste doe ik samen met een cliënt van mij. Ik geef onder meer gastcolleges aan studenten van de Groningse en Leidse universiteit. Verder doceer ik over tbs aan medeadvocaten. Via de Stichting Instituut van Gerechtstolken en -Vertalers geef ik gemiddeld twee keer per maand cursussen over strafrecht en tbs aan gerechtstolken. Ik doceer ongeveer zestien uur per maand, exclusief voorbereiding.

Ik ben van mening dat deze functies elkaar versterken. Tijdens mijn cursussen maak ik veel gebruik van praktijkvoorbeelden. Dit maakt de lessen spannend, actueel en levendig. Méér dan een “gewone” advocaat houdt je als docent de literatuur en jurisprudentie goed bij. Zo blijf je up-to-date én blijf je boven de stof staan. Ook word je met deze twee functies in de praktijk eerder

als een “deskundig” advocaat gezien. Zo word ik regelmatig gebeld door andere advocaten met vragen over tbs. Mijn basiskennis is door het doceren bovendien groot en daarom ben je op zitting beter in staat om ad hoc te reageren op wat rechters en officieren van justitie zeggen. En omdat ik ook cursussen geef met rechters en forensisch psychologen, breidt mijn netwerk zich mooi uit.’

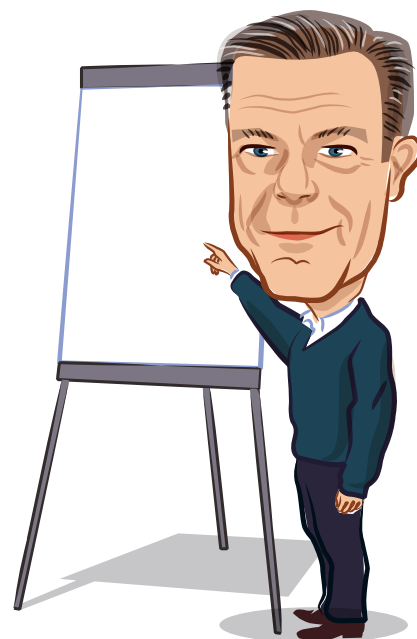

‘Mijn rollen bevruchten elkaar’

Advocaat, docent en raadsheer-plaatsvervanger
Bart Breederveld
Rensen Advocaten (Alkmaar)

‘A dvocaat is sinds 1979 mijn hoofd-functie. Twee dagen per week ben ik universitair docent goederen- en insolventierecht aan de Vrije Universiteit en doceer ik huwelijksvermogensrecht. Bovendien doceer ik aan beroepsopleidingen voor advocaten en de rechterlijke macht. Ruim dertig jaar geleden werd ik gevraagd te gaan doceren. In diezelfde periode werd ik gevraagd om toe te treden tot de maatschap van het kantoor waar ik nog steeds deel van uit maak: Rensen Advocaten. Dat laatste wilde ik alleen als ik kon blijven doceren. Ik heb dus nooit voltijds in de maatschap gezeten. Wel is er bij mij een voortdurende spanning qua tijd want twee deeltijdbanen is meer werk dan één voltijdse. Toch bevruchten deze rollen elkaar

wederzijds. Als advocaat is het belangrijk om het theoretisch kader van de materie goed te blijven zien, zodat je niet onmiddellijk verzandt in de details van de casus. Dan is het van belang dat je ook docent bent. Bij het overbrengen van de theorie moet je het écht beheersen. Mijn werk aan de universiteit is praktijkgerelateerd. Ik kan putten uit eigen ervaringen. De casus die ik de studenten voorleg, komt veelal uit mijn praktijk of die van mijn kantoorgenoten, dat wordt door studenten zeer gewaardeerd. Als onderzoeker moet je onderwerpen helemaal uitdiepen, doorgaans méér dan je zou doen als advocaat. Het is dan prettig om zonder een casus in het achterhoofd onderzoek te doen. Het schrijven van mijn proefschrift heb ik ook met zeer veel plezier gedaan, maar had ik niet gekund zonder de praktijkervaring op het gebied van het huwelijksvermogensrecht. Tot slot ben ik raadsheer-plaatsvervanger bij het Hof Den Haag, daar heb ik één dag per zes tot acht weken zitting. Ik zie daar advocaten pleiten en juridische argumenten aandragen waarbij je je soms afvraagt of je het zelf anders

zou hebben gedaan. In de meervoudige kamer hoor ik ook hoe andere rechters over de standpunten denken en de argumenten wegen om met elkaar tot een beslissing te komen. Je leert dan dat advocaten beter niet moeten ingaan op te veel details en zich moeten concentreren op de essentiële punten. Die rol leert mij hoe ik als advocaat mijn standpunten beter voor het voetlicht van de rechter kan brengen.’

‘Als deken leer je afstand nemen’

Advocaat en deken
Emilie van Empel
Blue Legal Advocaten en Adviseurs (Breda)

‘S inds ruim tweeënhalft jaar ben ik deken te Breda. Ik was al bezig mijn procespraktijk af te bouwen en vooral advieswerk te doen. Dat is nu minder dan een kwart van mijn werktijd. Het dekenaat gaat steeds meer richting een fulltime tijdsbesteding en dat is goed. Als deken heb ik niet meer voldoende flexibiliteit om er altijd voor cliënten te zijn. Ik vind dat mijn cliënten recht hebben op mijn volle aandacht, maar dat geldt ook voor het dekenaat en de balie. Word je een betere advocaat na enkele jaren deken? Zelf zal ik in verband met mijn leeftijd niet zo snel meer in de procespraktijk terugkeren. Voor andere, jongere dekens geldt dat ze meer oog krij-

gen voor alle aspecten van het gedragsrecht. Dat betekent verdieping voor hun praktijk als ze weer fulltime advocaat worden. Dat is overigens wel afhankelijk van het rechtsgebied waarin ze werken. Zo heeft een mediator die deken wordt een pre. Een deken doet veel aan klachtbehandeling en klachtbemiddeling, dat doet een mediator ook. Omdat je dat als deken blijft doen, sta je niet stil en later kun je dat weer versterken. Verder leer je als deken oog hebben voor de positie van andere partijen in een geschil. Het maakt je introspectiever. Of dat nadien tegen je werkt als advocaat, omdat je misschien te veel meegaat in de standpunten van de wederpartij? Nee, je was advocaat en bent dat in je dekenaat gebleven. Het advocaat zijn doe je veel langer dan het deken zijn, het dekenaat vervormt je in die zin niet.

Opgeteld zou het best zo kunnen zijn dat je als voormalig deken een betere advocaat wordt. Was je eerst misschien wat primair in je houding als advocaat – je ging er vol in – na het dekenaat leer je

zicht te krijgen op meerdere strategieën. Je leert afstand nemen. Dat maakt je als advocaat sterker. Overigens, in mijn geval kan dat ook komen door mijn leeftijd.’

‘Met een annotatie ben je abstracter met de materie bezig’

Advocaat en annotator

Hans Brens

Brens Advocaten ('s-Hertogenbosch)

‘Ik ben in 1977 advocaat geworden. Eerst als eenpitter, en toen er eenmaal meerdere medewerkers waren, fuseerden we met Holla Advocaten. Enkele jaren geleden ben ik met mijn dochter een nichekantoor begonnen. We doen alleen aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht. Al die jaren heb ik iets naast mijn werk als advocaat gedaan. Cursussen gegeven voor de Nederlandse Orde van Advocaten, trainingen in onderhandelingen voor CPO en andere dingen. Een aantal jaren geleden benaderde ik de hoofdredacteur van *Jurisprudentie Aansprakelijkheid*, omdat ik weer eens wat anders wilde doen: noten schrijven. Dat

was akkoord, hij zocht iemand die bereid was arresten over overheidsaansprakelijkheid te becommentariëren – het lastigst van alle aansprakelijkheidszaken. In 2006 verscheen mijn eerste noot. Tegenwoordig schrijf ik zo’n vier annotaties per jaar over het hele werkgebied van ons kantoor, die me steeds vijftien à twintig uur per keer kosten. Daarvoor krijg je een symbolisch bedrag van een paar tientjes.

Als advocaat ben je praktisch en doelgericht bezig voor je cliënt. Maar je moet ook – en dat klinkt wat gezwollen – het recht toepassen, en dat is iets wat cliënten niet zo direct zien. Met een annotatie ben je veel abstracter met de materie bezig, en natuurlijk verdiep je daarmee ook je kennis. Ze zeggen weleens: je hoeft geen goed jurist te zijn om toch een goede advocaat te zijn – en omgekeerd. Die uitspraak is ook van toepassing op het schrijven van noten: je hoeft geen goed advocaat te zijn om annotaties te schrijven. Maar wél een goed jurist: als ik een noot schrijf, doe ik dat niet zozeer als advocaat maar omdat ik ook jurist ben.’

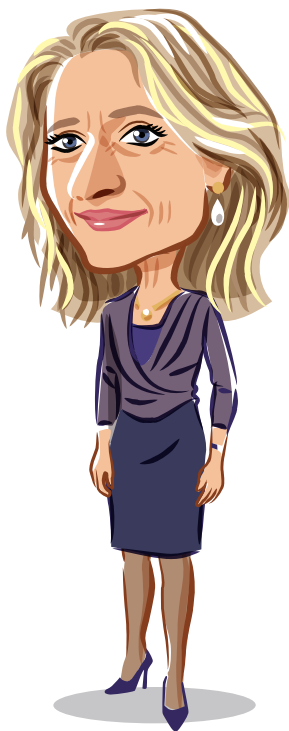

‘Ik heb behoefte aan verbreding’

Advocaat, bestuursvoorzitter, lid van besturen en raden van toezicht

Frederieke Leeflang

Boekel De Nerée (Amsterdam)

‘Ik ben sinds november 2011 bestuursvoorzitter van Boekel De Nerée, een kantoor waar ik nu negentien jaar werk. Dat doe ik in zestig procent van mijn tijd. Advocaat ben ik voor de resterende veertig procent, en op mijn visitekaartje staat “advocaat”.

Andere nevenfuncties doe ik in mijn vrije tijd: lid raad van toezicht van het Centrum Indicatiestelling Zorg, van de Onderwijsstichting Zelfstandige Gymnasia, en bestuurslid van de AMC Foundation, van de Amsterdam Diner Foundation, van de Stichting Keurmerk Goede Doelen en van de Vereniging voor Mededingingsrecht.

Vóór ik in 2002 partner bij Boekel werd, haalde ik mijn verdieping vooral uit doceren en publiceren. Tegenwoordig haal ik mijn verbreding vooral uit de lidmaatschappen van deze besturen en raden van toezicht. Aan die verbreding heb ik behoefte. Op ons kantoor zie ik steeds meer mensen dat doen en dat jui-chen we ook toe. Ook jonge mensen zitten tegenwoordig in raden van toezicht. Dat geldt overigens minder voor commissariaten: dat zijn commerciële functies waar advocaten mogelijk te maken krijgen met belangenverstrengelingen. Maar

als een passend commissariaat zich voordoet, zijn we een groot voorstander.

Van deze nevenfuncties leer je veel. Je wordt in de regel benoemd vanuit je juridische expertise. Je krijgt een beter inzicht in hoe bedrijven en non-profitinstellingen functioneren, markten opereren en hoe concurrentieprocessen verlopen. Dat is bij de advisering van cliënten altijd van toegevoegde waarde omdat commerciële ondernemingen steeds meer verwachten dat advocaten daadwerkelijk begrijpen hoe ondernemingen opereren en op welke markt ze actief zijn. Bij sommige nevenfuncties krijg je bijvoorbeeld te maken met het proces van auditing – erg handig als je een cliënt hebt die daarover vragen heeft. Juist dit soort ervaringen neem je mee in je advisering. Omgekeerd komt ook mijn bestuurlijke ervaring als bestuursvoorzitter van Boekel goed van pas als ik bestuurders van ondernemingen adviseer. En omdat ik weet wat ondernemers beweegt, juist ook door die nevenfuncties, word ik er ook een betere advocaat van. Ik verstopte me niet achter mijn eigen juridische expertise – het mededingingsrecht – maar zet het juist breed in. Cliënten verwachten dat en waarderen dat.’

‘Ik ken de werkvloer’

Mediationadvocaat, docent,
lid van raden van toezicht
Saskia Reuling
ReulingSchutte (Amsterdam)

‘Op mijn visitekaartje staat niet sec advocaat, hoewel ik dat sinds 1984 wel ben. Ik houd mij uitsluitend bezig met zakelijke mediations. Ik doceer over mediation aan onder andere de Law Firm School. Verder zit ik in de raad van toezicht van het Albert Schweitzer Ziekenhuis en in de raad van toezicht van Artis. Daarnaast ben ik voorzitter van de klachten- en geschillencommissie van het Nederlands Instituut van Registerexperts. Op mijn kaartje staat mediationadvocaat, een rol die ik fulltime uitoefen. Mijn nevenfuncties doe ik in de avonduren. Om het werk als zakelijk

mediator goed te kunnen doen moet je midden in de maatschappij staan. Het is niet goed als je alleen aan de mediationtafel zit.

Die nevenfuncties komen mijn werk als mediator zeker ten goede. De ondernemingsraad van het Albert Schweitzer Ziekenhuis heeft me voorgedragen voor een functie in de raad van toezicht, omdat ik kennis heb van de zorg en van arbeidsverhoudingen en omdat ik kan omgaan met situaties en relaties die schuren. Hoewel ik niet als mediator in de raad van toezicht zit, neem ik wel een bepaalde benadering mee. Ieder lid heeft een eigen persoonlijkheid, achtergrond en expertise, en samen moeten we tot besluiten en concessies komen.

Andersom werkt het ook: voor wie veel mediations in de zorg doet, zoals ik, is het een must om te weten hoe ziekenhuizen van binnen werken. Daardoor ken je de werkvloer. Ik denk dat je daar een betere mediator van wordt.’

‘Ik doe het niet voor het geld’

Advocaat, mediator, docent en schrijver
Thomas Subelack
BANNING Advocaten ('s-Hertogenbosch)

‘In de periode 2003-2004 was ik docent privaatrecht aan de Universiteit van Tilburg. Maar ik miste de feeling met de praktijk en stapte over naar de advocatuur. Ik ben gespecialiseerd in het familierecht, en in dat rechtsgebied ben ik naast advocaat ook echtscheidingsmediator. Verder publiceer ik over het huwelijksvermogensrecht als medewerker van *Rechtspraak Familierecht* (RFR) en als vaste medewerker van het *Echtscheidingsbulletin* (EB). Daarnaast doceer ik huwelijksvermogensrecht bij de landelijke specialisatievereniging voor familierechtadvocaten vFAS en bij andere postdoctorale opleidingsinstituten. Tot slot ben ik arbiter bij het Nederlands Arbitrage Instituut, ben ik betrokken geweest bij de ontwikkeling van het vak Echtscheidingsrecht en huwelijksvermogensrecht van de nieuwe Beroepsopleiding Advocaten en ontwikkel ik “e-learnings” voor postdoctoraal onderwijs.

Ja, veel nevenfuncties. Toch staat op mijn visitekaartje: advocaat. Cursussen geef ik in de hoedanigheid van advocaat en artikelen schrijf ik in de hoedanigheid van advocaat. De voorbereiding van cursussen en het becommen-

tariëren van uitspraken voor vakbladen gebeurt doorgaans 's avonds en in het weekend. Samen zijn dat toch enkele weken per jaar. Cursussen zijn veelal seizoengebonden en gaan dus niet ten koste van mijn werk als advocaat. Ik doe deze nevenfuncties niet voor het geld. Het levert natuurlijk wat op, maar het uurtarief van een advocaat is aantrekkelijker. Het is vooral leuk en leerzaam en ook goed voor je naamsbekendheid. Doceren is vooral verdieping aanbrengen en jezelf een visie vormen. Ga je iets uitleggen of erover discussiëren dan moet je de stof goed beheersen. Beter in elk geval dan een “gewone” advocaat die doorgaans alleen de theorie erbij pakt voor die ene zaak waaraan hij werkt. Of ik ook een betere advocaat ben geworden door deze nevenfuncties? Je beheerst de materie beter, je bezit meer parate kennis. Je weet beter wat verdedigbare standpunten zijn en wat niet, en waar nog ruimte zit. Inhoudelijk ben je met dergelijke nevenfuncties als advocaat wel goed maar om een goede advocaat te zijn heb je méér dan alleen inhoudelijke kennis nodig.’

STARTER AAN HET WOORD

Hogan
Lovells

'Dit kantoor is enorm uitdagend', zegt Charlotte Karthaus niet zonder enige trots. 'Je leert hier ontzettend veel. Vooral doordat je je eigen comfort zone verlaat.' De jonge advocate ziet zich ook in de toekomst wel werken bij het prestigieuze internationale advocatenkantoor Hogan Lovells aan de Keizersgracht in Amsterdam.

'Ik wilde hier echt heel graag werken. Ik had prettige sollicitatiegesprekken gehad en goede verhalen gehoord over het kantoor. En ik vond het een absolute pre dat het kantoor is aangesloten bij de Law Firm School.'

Charlotte werkt op de afdeling Corporate, Mergers & Acquisitions. Ze houdt zich dus vooral bezig met internationale fusies en overnames van bedrijven. Inmiddels kan de advocaat-stagiaire met volle overtuiging zeggen dat ze geen dag spijt heeft gehad van haar keuze. 'Ik hoop dat ik op den duur medewerker kan worden.'

Wat haar baan bij Hogan Lovells zo interessant maakt? Daar hoeft ze niet lang over na te denken: de opleiding op hoog niveau, en het internationaal getinte werk.

Om te beginnen is er de opleiding aan de Law Firm School, die ze volgt naast de reguliere beroepsopleiding van de Orde van Advocaten. 'Bij de Law Firm School ga je meer de diepte in. Er worden met name onderwerpen behandeld die typisch zijn voor het werk bij een internationaal advocatenkantoor. Er is een duidelijke schakel tussen theorie en praktijk.'

Charlotte was al ruim een half jaar aan de slag toen ze aan de Law Firm School begon. Dat was eigenlijk wel een voordeel, vindt ze achteraf. 'Je hebt de dingen die worden besproken, zoals onderhandelingen over een koopovereenkomst, al eens voorbij zien komen.'

Je herkent ze. Als iemand uit de praktijk ze dan nog eens toelicht, vallen de puzzelstukjes sneller in elkaar. Op kantoor gaat het vergaren van kennis trouwens gewoon door. Zo volgt ze geregeld interne cursussen, waarbij externe professionals – en dat kan bijvoorbeeld ook een rechter zijn – dieper ingaan op actuele onderwerpen.

Maar ook in haar dagelijks werk leert Charlotte nog steeds veel bij. 'Laat ik eerst een misverstand

uit de weg ruimen', zegt ze. 'Ik houd me niet bezig met internationaal recht, maar met Nederlands recht in een internationale setting. Het gaat vaak om een overeenkomst tussen ondernemingen uit verschillende landen, waarbij wij adviseren over het Nederlandse recht dat in dat geval van toepassing is.' Intussen krijgt ze natuurlijk wel veel mee van andere rechtssystemen. 'Amerikanen kennen bijvoorbeeld ons uitgangspunt van de aanvullende werking van de redelijkheid en billijkheid niet. Dat is iets om rekening mee te houden als wij hen adviseren over Nederlands overeenkomstenrecht.'

Haar Engels gaat er trouwens ook op vooruit, want dat is de voertaal in het internationale wereldje. 'De Engelse vertaling van juridische termen ken ik inmiddels wel, maar een gesprek voeren waarbij je echt de puntjes op de juridische i zet, kan toch nog lastig zijn. Maar gelukkig voorziet Hogan Lovells daar ook in, met een cursus juridisch Engels.'

Gevraagd naar een samenvattende omschrijving van haar werk bij Hogan Lovells, heeft Charlotte Karthaus maar één woord nodig: dynamisch.

Meer weten? Kijk op www.werkenbijhoganlovells.nl.

Roxy de Weijer:
'Het is niet de
vraag óf, maar
wannéér ik
mijn toga voor
het eerst kan
dragen'

Twée dagen prikkelen en pleiten

Honderd advocaat-stagiaires begonnen in september aan de beroepsopleiding voor de advocatuur. Een vernieuwde opleiding bovendien, met extra aandacht voor de beroepsethiek. Het *Advocatenblad* liep mee met advocaat-stagiaire Roxy de Weijer. Verslag van twee dagen zoeken naar kernwaarden in Woudschoten. 'Daar heb ik op de universiteit niets over geleerd.'

Olga van Ditzhuijzen

Fotografie: Ronald Brokke

‘Wat zou jij doen?’ Twee dagen lang stellen ruim honderd advocaat-stagiaires zichzelf deze vraag tijdens de twee introductiedagen van de nieuwe beroepsopleiding voor de advocatuur. Zoals elk jaar wordt in september in congrescentrum Woudschoten de lichting kersvers beëdigde advocaat-stagiaires ingewijd in de gedragsregels en beroepsethiek van de advocatuur. Dit jaar is er een hoop veranderd: niet alleen moeten de in totaal duizend beginnelingen van tevoren huiswerk maken en opgaven inleveren via een digitale leeromgeving, de docenten verwachten tijdens de dagen in Zeist een actieve houding en veel discussie van hun pupillen.

Roxy de Weijer (23) is een van hen: ze is in januari afgestudeerd in civiel recht met het accent op vastgoedrecht aan de Universiteit Leiden en werkt sinds mei bij het middelgrote kantoor BASE Advocaten in Rotterdam. Een echt proceskantoor, volgens Roxy. Ze kan niet wachten om voor het eerst te pleiten. ‘Het is niet de vraag óf, maar wanneer ik mijn toga voor het eerst kan dragen.’

In de hal voor de zaal waar het programma straks begint, zwermen de deelnemers rond de koffieautomaat. De dresscode is informeel, maar voor alle zekerheid dragen sommige aspirant-raadslieden een keurig jasje boven hun spijkerbroek of imposante pumps onder de zakenjurk. ‘Ik heb nog andere schoenen bij me, maar dat is volgens mij niet nodig’, peinst een deelnemer in afgetrapte sneakers. ‘Toch?’

Ook Roxy heeft zich deze ochtend een nette zwarte outfit aangemeten. Het voelde wel een beetje alsof ze op schoolkamp ging toen ze vanmorgen haar huis verliet, vertelt ze lachend. Meteen voegt ze toe dat het wel doorpezen was om de online opgaves in te leveren die ze ter voorbereiding heeft moeten maken.

De Amsterdammers zijn van nature het nadrukkelijkst aanwezig

Roxy is eigenlijk een bijzonder geval: ze liep drie maanden stage en na afloop van die drie maanden was zij als medewerker bij het landelijk bureau van de Nederlandse Orde van Advocaten werkzaam. Ze was daar in het bijzonder betrokken bij de ontwikkeling van de huidige, nieuwe beroepsopleiding. ‘Ik was onder meer betrokken bij de organisatie en het ontwikkelen van het curriculum. Een unieke kans om als masterstudent alvast een kijkje in de keuken te nemen.’

Roxy vertelt dat vakken als beroepsethiek of advocatuur veel meer aandacht krijgen dan vroeger. Roxy is inmiddels niet meer betrokken bij de opleiding, maar ze vindt het wel heel spannend om te zien hoe de hervorming heeft uitgepakt. Eigenlijk is ze een soort spion, lacht ze, en op het informele vlak zal ze haar oud-collega's bij de Orde nog wel laten weten hoe zij de introductie heeft ervaren.

‘Zuidas-advocaat’

Dagvoorzitter voor deze twee dagen is de bedreven Arthur Noordhuis van het Debatinstituut. Hij wordt bijgestaan door de

docent-advocaten Hein Karskens en Arnout Louter. Zij zullen de stagiaires inwijden in de eeuwig botsende kernwaarden van de advocatuur. Bij het tonen van een fragment uit *Nieuwsuur* ontstaat meteen verwarring. In het actualiteitenprogramma vertelt advocaat Jan Vlug van Jasper S., moordenaar van Marianne Vaatstra, dat zijn cliënt hem toe-vertrouwde de dader te zijn. Mag dat wel, binnen de geheimhoudingsplicht? Of is dit juist in het belang van de cliënt?

De toehoorders worden in groepjes onderverdeeld: per arrondissement, zodat ze kunnen kennismaken met de mensen met wie ze straks drie jaar lang de cursus gaan volgen. De Amsterdammers zijn van nature het nadrukkelijkst aanwezig; het aloude stereotype van de goedgebekte en zelfverzekerde ‘Zuidas-advocaat’. Volgens Roxy werkt het zo: Amsterdammers geven hun mening, Rotterdammers wachten tot om hun mening wordt gevraagd, ook in de kleine biotoop in Zeist.

Er wordt stevig gediscussieerd door de advocaat-stagiaires. In de digitale aanloop naar de introductieblokken stroomde bij alle deelnemers de mailbox al over bij de kwestie over het verschil tussen een voetbaltrainer en een advocaat. Meer dan honderd reacties illustreren hoezeer de definitie van ‘onafhankelijkheid’ zelfs bij beginnend advocaten uiteenloopt.

De organisatie is blij dat de opwarming via de online opdrachten ervoor zorgt dat de deelnemers al redelijk beslagen ten ijs komen. Nu kan gelijk ‘de diepte’ worden opgezocht. Een groot contrast met het oude curriculum, waarin de verplichte hoorcolleges weinig actie van de deelnemers vroegen. In een serie pleidooien wordt elke groep uitgenodigd om een van de vijf kernwaarden (onafhankelijk, partijdig, deskundig, integer, vertrouwelijk) te verdedigen als ‘de

Roxy de Weijer op de introductiedagen van de nieuwe beroepsopleiding.

beste'. Steeds geven docenten Karskens en Louter commentaar, vertellen aansprekende en geestige anekdotes uit de praktijk en reiken stof tot nadenken. De vraag bijvoorbeeld of een door de tegenpartij abusievelijk verzonden mail met gevoelige informatie in het belang van de cliënt mag worden gebruikt in het proces. Een zelfverzekerde jongen neemt het woord en zegt dat het kan gaan om een miljoenendeal, waarbij de tegenpartij wellicht hetzelfde had gedaan. 'De tegenpartij heeft een fout gemaakt en daar moet hij maar van leren.' Anderen oordelen milder en zijn de hypothetisch blunderende confrère meer ter wille.

Juffershondje

Buiten kirren de parelhoenders zo luid dat geërgerd wordt rondgekeken naar wie zijn ringtone zo gek heeft ingesteld. Debatdeskundige Arthur Noordhuis vertelt intussen onverstoord door over de kunst van de retorica waarbij geluid juist een subtiel verschil kan maken. Zorg dat je stem op een lage toon eindigt, en ga niet als een 'Haags juffershondje' geëxalteerd tekeer. Maar,

zegt hij, wat is het aller-allerbelangrijkst? Bezieling, argumentatie, presentatie, opbouw, stijlfiguren, herhaling: klopt. 'Maar voor wie doe je het?' De zaal blijft het antwoord schuldig, en Noordhuis geeft ten slotte het ontstellend pragmatische antwoord: de rechter. 'Kijk die dan ook aan, verlies je niet in je eigen schitterende zin en zoek contact met degene die je moet zien te overtuigen.'

In de lunchpauze is Roxy na de lange zit nog steeds van goede zin. Ze kende vanmorgen nog niemand, maar heeft nu al meerdere malen haar verhaal moeten afdraaien tegen collega's. 'Het is zo grappig dat iedereen iets anders doet, ik heb nog geen twee dezelfde verhalen gehoord.' Van een competitieve sfeer is overigens geen sprake, de bijeenkomst is eerder gemoedelijk en opgetogen. 'En het is ontzettend interessant om deze discussies te voeren over de kernwaarden. Daar heb ik op de universiteit niks over geleerd.'

Na de pauze beginnen de workshops: drie van elk een uur, achter elkaar. Gekozen kan worden uit 'Financiën', 'Social Media',

Advocaat worden

Als je bij een advocatenkantoor gaat werken, heb je nog een stageperiode van drie jaar voor de boeg. De stage in de advocatuur begint op het moment dat je als advocaat bent beëdigd. Tijdens de stage oefen je onder leiding van een patroon, een ervaren advocaat, de praktijk uit. Daarbij is de Beroepsopleiding Advocaten verplicht. De opleiding heeft tot doel je als advocaat-stagiaire te vormen tot zelfstandig en deskundig advocaat.

Zij die na 1 maart van dit jaar zijn beëdigd, kwamen in een nieuw leersysteem terecht. De aloude scheiding tussen de beroepsopleiding en de zogeheten voortgezette stagiaire opleiding kwam te vervallen en maakte plaats voor één driejarige opleiding. Stagiaires kiezen daarbinnen voor een civiel-, straf- of bestuursrechtelijke leerlijn met een major, een minor in een ander rechtsgebied en keuzevakken.

'24/7 advocaat', 'Time Management', en 'The Trusted Advisor'. Roxy schreef zich in voor de drie laatstgenoemde en trapt af met '24/7 advocaat'. 'Ik wilde meer weten over gedrag en ethiek buiten werktijden om, bijvoorbeeld in de kroeg', zegt Roxy. De workshop zelf blijkt een iets andere inhoud te hebben. Advocaat Marnix van den Bergh (Höcker Advocaten) en ethiekdocent Christy Hupkes bespreken de heersende trend om

Deken Hendriksen: 'Stress is hip, maar daar moeten we vanaf'

het klokje rond te werken. Landelijk deken Walter Hendriksen zei het al in zijn openingsspeech eerder die dag: stress is hip, maar daar moeten we vanaf. Hij roept de nieuwe lichting op om niet naar de 'oude mannen' op kantoor te luisteren die wedijveren om wie de meeste uren draait.

Het werk van een advocaat vereist rust en gedegenheid, zegt ook Van den Bergh, onder druk worden de meeste fouten gemaakt. Jaarlijks valt twintig procent van de advocaat-stagiaires uit door een burn-out. Een deelneemster bekend: 'Soms voel ik me intens dom, omdat ik niet zeker weet of ik het goed doe.' Een ander merkt op: 'Misschien wordt het niet eens van me verwacht, maar ik blijf toch bikkelen om het goede antwoord te vinden.' Een stoerdere stagiaire benadrukt juist opgeruimd dat hij het heerlijk vindt om hard te werken en ook tot diep in de nacht en in het weekend door te gaan: 'Je moet gewoon prioriteiten stellen.' Later zegt Van den Bergh dat hij schrok bij een tweede sessie, waarbij driekwart van de deelnemers aangaf slechter te slapen sinds hun aanstelling.

Time Management zou een oplossing kunnen zijn. Het is de titel van Roxy's tweede workshop: 'Ik was altijd al van de planning, maar bijleren kan altijd', zegt Roxy. 'Planning is de basis voor iedere advocaat. Zonder planning ben je nergens'.

De intiemere workshopzaaltjes worden al broeierig van een collectieve afterlunchdip als psycholoog Sander van Essen vertelt hoe meer uren in een dag te krijgen. Of eigenlijk niet, want 'net als pianospelen, kun je time management niet uit een boekje leren.' De crux is dat de geïnvesteerde tijd zou moeten kloppen met wat je hebt bereikt. In een matrix van urgent/niet urgent en belangrijk/niet belangrijk sorteert hij voorkomende situaties. De collega die even binnenloopt om zijn verhaal te doen, net als jij aan een grote klus bent begonnen. 'You can't recycle wasted time', zegt Van Essen bij wijze van uitsmijter.

De laatste workshop 'The Trusted Advisor' sluit meer aan op de inhoudelijke advocatenpraktijk. Roxy koos ervoor uit nieuwsgierigheid naar het opbouwen van die vertrouwensband: 'Ik ben benieuwd hoe ver je moet gaan in de relatie met je cliënt.' Ze is niet de enige: een van de stagiaires vertelt dat op zijn kantoor om de dag taart of bloemen van cliënten worden bezorgd, en hij vindt dat eigenlijk te dol. Samen golfen, uit eten, hoe ver mag je gaan in een zakelijke vriendschap? Er wordt druk gediscussieerd tussen de deelnemers: wat voor advocaat wil je zelf zijn? Gaat het om het 'product' dat je levert of om jou als persoon?

De start van een korte borrel en het diner is voor velen het signaal om de teugels wat te laten vieren, wat duidelijk wordt bij het 'interactieve onderdeel' tussen de gangen. Kies een voorwerp en pleit waarom dit symbool staat voor de advocatuur, luidt de eerste opdracht. De rekenmachine en klok vinden gretig aftrek bij afgevaardigden van de groepjes die een 'transparante tijdrekening' of 'omzetverhoging voor het kantoor' plotseling als belangrijke waarde zien. 'Tijd is geld, behalve op vrijdagmiddag', relateert een van de pleiters.

Een later debat over het al dan niet afschaffen van de toga ontaardt in een betoog over het historisch nut van zweten in een jurk: 'Kijk naar Caesar!' roept hij, terwijl hij als klassiek acteur door het restaurant paradeert. Zowel voor- als tegenstanders putten zich uit in vergelijkingen met Sinterklaas en diens gezag of juist belachelijkheid, en een van de creatiefste argumenten tegen de toga luidt: 'Als je jeuk hebt, kun je niet krabben'.

Drinkethiek

De avond voltrekt zich met veel jolijt en drankgebruik, hetgeen de volgende ochtend leidt tot een ernstige reprimande. In de hotelkamers van het voormalige klooster heeft een aantal stagiaires uitbundig doorgefeest, zoals de traditie schijnt te willen. Een terechtwijzing opent dan ook de nieuwe dag over beroepsethiek.

Het blijft ook lastig onthouden, die kernwaarden, vindt zelfs oud-deken Jeroen Brouwer. Hij is aangetreden als gast in de speciaal opgezette 'Lawyer Tour'. Met een opzweepend muziekje en een entree onder applaus – net als in het tv-format *College Tour* – betreedt Brouwer de arena om plaats te nemen op de

barkruk die dient als interviewschavot. De gelouterde advocaat was landelijk deken van 2002 tot 2005, de periode waarin de kernwaarden werden ingevoerd. Hij bekendt de avond ervoor nog even het handboek erop te hebben nageslagen, want ook de bedenker van het manifest kan de vijf waarden niet zonder haperen opsommen. Wel heeft hij een ezelsbruggetje bedacht: de termen Integriteit, Partijdigheid, Onafhankelijkheid, Deskundigheid en Vertrouwelijkheid vormen samen iPod-V – ongetwijfeld een nog te verschijnen apparaat in het Apple-assortiment.

Als uitsmijter van de tweedaagse is nu de tijd aangebroken voor de wat cryptisch aangekondigde 'gedragswaardencarroussel': alle groepen rouleren respectievelijk als voorstander, tegenstander en rechter om drie stellingen tegen elkaar te verdedigen. Na anderhalve dag met elkaar doorbrengen zit de stemming er goed in. Meer en meer deelnemers durven op te staan om hun (opgedragen) standpunt te verdedigen.

De stelling 'Iedere advocaat moet verplicht minimaal vijf pro-Deozaken per jaar doen' lijkt bijna uit te monden in een tweestrijd tussen Zuidas- en sociaal advocaten. Hetzelfde geldt voor de kwestie 'Een advocaat is pas een echte advocaat als hij regelmatig de rechtbank van binnen ziet'. 'Dit is duidelijk bedacht door iemand die geen advocaat is', reageert een deelnemer op de stellingen die al jaren vaste discussiepunten vormen onder advocaten. In het tumult van de discussie verlaten we de zaal. Roxy weet in elk geval een ding zeker: vanavond uitgeput vroeg naar bed:

'Op een paar haken en ogen na is me vooral het beeld bijgebleven van een interessante, veelbelovende en gezellige opleiding.'

**'Een stagiaire
vertelt dat
cliënten
dagelijks taart
en bloemen
laten bezorgen.
Eigenlijk te dol'**

‘Het recht is er om mensen te dienen’

Mensenrechtenadvocaat Liesbeth Zegveld beleeft spannende dagen. Nederland biedt excuses aan voor de standrechtelijke executies in Indonesië, het Openbaar Ministerie beslist over de zaak-Zorreguieta en de Hoge Raad spreekt zich uit over de kwestie-Srebrenica. En dat allemaal in één week. Maar toch maakt ze in haar overvolle agenda ruimte voor de studenten Dave Eftekhari en Joey Bos. ‘Ik word spontaan een beetje verliefd op u.’

Tekst: Jolenta Weijers

Foto's: Chris van Houts

Het is een indrukwekkende lijst met vragen die Dave Eftekhari en Joey Bos hebben opgesteld. Logisch: ze krijgen tenslotte niet elke dag de kans om een van 's lands bekendste advocaten te interviewen. Dus daar zitten ze, in de bibliotheek van Böhler Advocaten aan de chique Amsterdamse Keizersgracht, en wachten op de komst van mensenrechtenadvocaat Liesbeth Zegveld.

Vooral Joey (24) is opgewonden. Hij studeert rechten in Leiden en heeft een speciale interesse voor internationaal en Europees recht. Pas geleden nog werd zijn scriptie over de immuniteit van de Verenigde Naties beloond met een 9. Misschien, droomt hij hardop, krijgt hij ooit de kans om stage te lopen bij dit kantoor.

Dave (28) is een paar dagen geleden afgestudeerd in het staats- en bestuursrecht. Een andere tak van sport, ja. Hij is driftig op zoek naar een baan. Eentje waarbij hij aan de wieg van wetgeving kan staan. Hij is er vooral nieuwsgierig naar hoe een gepokt en gemazeld advocaat als Liesbeth Zegveld denkt over de totstandkoming van wetgeving.

Maar eerst, als Liesbeth Zegveld (43) aan de overkant van de tafel is gaan zitten, is er die ene, prangende vraag die hen beiden op de lippen brandt.

Dave: In Syrië zijn chemische wapens ingezet. Wat moet er volgens u gebeuren?

Lachend: ‘Ja, laat ik eens vertellen hoe dat moet worden opgelost. Nee, zonder gekheid. Om te beginnen moeten natuurlijk de feiten helder zijn. Dat is ook de basis van de advocatuur: feiten bepalen 95 procent van

elk handelen. Goed, stel dat de feiten kloppen. Dan zeg ik: als we nu niets doen, dan kijken we over vijf jaar terug met het idee: je eigen burgerbevolking op deze schaal aanvallen, dat kán dus. Dat ondermijnt het rechtssysteem en het geloof in het recht. Er is natuurlijk het verbod op het gebruik van geweld. Maar het recht staat of valt bij handhaving. Een papieren letter is leuk, maar zonder handhaving heb je er niets aan. De woorden *never again* vallen steeds weer. Dan moet dat ook een keer zo zijn.’

Joey: Ligt u er wakker van?

‘Ja, ik word er heel ongelukkig van. Ik lig wakker van het lijden van de mensen daar. Wij Nederlanders wonen toevallig in een heel klein hoekje dat het heel prettig heeft, maar de wereld is natuurlijk een groot drama.’

Dave: Is die visie terug te voeren op de *core beliefs* waarnaar u naar eigen zeggen tijdens uw studie zocht?

Weer lachend: ‘Jeetje, jullie zijn wel van de categorie moeilijke vragen, zeg. *Core beliefs* veranderen natuurlijk – een leuke tegenstrijdigheid. Maar er zit een rode draad in: je zelf. En dat zelf ontwikkelt zich. Trouwens, *core beliefs* zijn ook afhankelijk van context. Stel dat hier ooit oorlog komt – en ik ben er niet zo zeker van dat dat niet gebeurt – en ik moet mijn eigen gezin beschermen. Dan zouden weleens heel andere *core beliefs* kunnen gelden. Je kent ze pas echt als de nood zich aandient.’

Liesbeth Zegveld

Liesbeth Zegveld (1970) studeerde rechten in Utrecht. Sinds 2005 werkt ze voor Böhler Advocaten in Amsterdam. Ze is gespecialiseerd in rechtsmiddelen voor oorlogsslachtoffers en treedt onder meer op voor de Indonesische weduwen van oorlogsslachtoffers en nabestaanden van Srebrenica-slachtoffers, maar ook voor organisaties als Greenpeace en Sea Shepherd. Sinds september 2006 is Liesbeth Zegveld bovendien hoogleraar Internationaal Humanitair Recht, in het bijzonder in de Rechten van Vrouwen en Kinderen, aan de Universiteit Leiden. In 2011 kreeg ze de Clara Meijer-Wichmann penning. Deze penning wordt jaarlijks uitgereikt aan een persoon die een bijzondere erkenning verdient voor zijn of haar inzet voor de verdediging van de rechten van de mens, vooral in Nederland.

Joey: U bent bijvoorbeeld advocaat van Sea Shepherd. Gelooft u echt in wat die organisatie doet?

‘Het is een cliënt die ik zeer steun. Sterker nog: sinds ik Sea Shepherd ken, durf ik eigenlijk niet zo goed meer vis te eten. We verzieken onze oceanen waar we bij staan. Sea Shepherd beseft: niemand handhaaft. Het is een typisch voorbeeld van wel met de mond belijden,

maar weinig actie in de praktijk. Sea Shepherd probeert op z’n eigen manier de toepassing van regels af te dwingen. Ze veroorzaken geen ongelukken, maar in de interactie zitten natuurlijk wel heel wat confrontaties. Ja, ik sta voor ze. Ik vind het goed wat ze doen.’

Dave: Besteedt de rechtenstudie volgens u voldoende aandacht aan ethiek en moraal?

‘Het recht is geen systeem waar je een probleem in stopt, waarna je op een knop drukt en er een oplossing uit rolt. Dát begrijpen, dat moet je in de opleiding incorporeren. Zelf probeer ik in mijn lessen aan de Universiteit van Leiden vooral vanuit het probleem te beginnen, en het recht te gebruiken als instrument

‘De wereld is natuurlijk een groot drama’

om tot een oplossing te komen. De vraag moet niet zijn: wat betekent Syrië voor het oorlogsrecht, maar: wat kan het oorlogsrecht voor Syrië betekenen? Het recht is geen doel op zich, maar moet mensen dienen.’

Joey: In het geval van de vader van koningin Máxima, Jorge Zorreguieta, krijgt u uw zin niet. Het Openbaar Ministerie gaat geen onderzoek doen naar zijn rol in de Vuile Oorlog in Argentinië.

‘Het OM heeft heel veel argumenten gebruikt om van onderzoek af te zien. Wij hebben op alle argumenten sluitende feitelijke en juridische reacties gegeven. Nu legt het OM de bal bij Argentinië. Daar leid ik uit af dat men gewoon niet wil. Ik ben van mening dat het onderzoek al jaren geleden was gestart als meneer Zorreguieta geen meneer Zorreguieta had geheten. Dus we gaan naar het hof.’

Dave: Lukt het u om, ondanks dit soort tegenslagen, optimistisch te blijven?

‘Ja hoor. De uitspraak in de Srebrenica-zaak betekent heel veel voor me. We hebben er elf jaar aan gewerkt. Het was een zaak waarin het recht nogal onduidelijk was. De Hoge Raad heeft daar nu duidelijkheid in gebracht. Voor het recht is dat een enorme stap voorwaarts. De feiten waren aan de andere kant heel duidelijk en ernstig. Het is een treurige zaak, die me diep raakt. Ik ben blij dat er nu enige gerechtigdheid is voor de nabestaanden.

Wat je in elk geval altijd wint, is dat aantijgingen en schendingen op tafel komen, dat er aandacht aan wordt besteed, dat er debat ontstaat. Dat Zorregueta niet bij de verloving en de kroning van Willem-Alexander was, is mede te danken aan deze zaak. Dat is een succes. Daarom is het dóén van zo’n zaak op zichzelf al van belang, en word ik er niet pessimistisch van.’

Joey: U staat voornamelijk slachtoffers van oorlog bij. Zou u ook oorlogsmisdadigers verdedigen?

‘Dat heb ik gedaan, tot 2005. Ik stond de generaals van de Afghaanse veiligheidsdienst bij. En ik deed één van de eerste terrorismezaken, in 2003.’

Joey: Dat levert geen gewetensvragen op?

‘Nee. Die mensen moeten ook worden bijgestaan. Het recht is er voor iedereen. Maar nu ik vooral voor slachtoffers optreed, is het wat moeilijk combine-

ren. Het gaat om heel fundamentele dingen. Als je iets wilt veranderen, is het belangrijk dat je wordt geloofd. Bovendien: als je als advocaat niet durft te kiezen, dan schaak je op zes borden tegelijk en wordt het nooit wat. Schaak je op één bord, dan kun je het potje misschien winnen.’

Joey: U pleit voor een betere rechtsingang voor oorlogsrecht. Binnen de Verenigde Naties (VN) wordt nu gesproken over een permanente organisatie hiervoor, een Central Claims Commission. Juicht u dit toe?

‘Absoluut. Het is een gotspe dat de VN nergens verantwoordelijk voor kunnen worden gehouden. Een CCC zorgt voor helderheid en bruikbare jurisprudentie. Het is een loket voor mensen die schade hebben geleden door toedoen van de VN.’

Dave: Vindt u dat nieuwe wetgeving in Nederland snel genoeg tot stand komt?

‘Wetten waar iedereen het over eens is, komen heel snel tot stand. In Nederland is de antiterrorismewet daar een goed voorbeeld van. Internationaal geldt het voor de wet over genocide en uitleveringszaken.’

Dave: En hoe zit het met de kwaliteit van wetgeving?

‘De regels zijn niet altijd mijn focus. Ik heb er eigenlijk geen problemen mee. De formulering van onrechtmatige daad is nog altijd heel goed.’

Even voorstellen

Joey Bos en Dave Eftekhari studeren allebei in Leiden, aan de universiteit waar Liesbeth Zegveld bijzonder

hoogleraar internationaal humanitair recht is.

Nou ja, studeren. In het geval van Dave is dat verleden tijd. Hij heeft juist, een paar dagen geleden nog maar, zijn master staats- en bestuursrecht afgerond. Daarnaast deed hij, ook in Leiden, de bachelors rechtsgeleerdheid

en Engelse taal en cultuur. Dave is nu op banenjacht. Het liefst zou hij op een ministerie werken, zodat hij aan de wieg kan staan van nieuwe wetgeving. ‘En dan liefst wetgeving die al direct goed op de maatschappelijke realiteit is afgestemd.’

Joey duikt nog wel dagelijks – en met

veel enthousiasme – in de boeken. Hij is bezig met zijn bachelor en wil zich gaan specialiseren in internationaal en Europees recht. Hij zit sinds een paar maanden in het dagelijks bestuur van volkenrechtelijk dispuut professor mr. B.M. Telders. Daarvoor zat hij in de VN-werkgroep van de Nationale Jeugdraad.

‘Een lang cv zegt weinig over wie je bent’

Joey: Zijn er wetten die u zou willen veranderen?

‘Jawel. De verjaringstermijn van civiele vorderingen van slachtoffers van internationale gewapende conflicten. Ik vind het heel raar dat je verdachten van internationale misdrijven tot in lengte van jaren kunt vervolgen, maar dat slachtoffers die daar een vordering aan koppelen in de meeste landen tegen een beperkte verjaringstermijn aanlopen.’

Dave: U bent bijzonder hoogleraar in Leiden. Is er één ding is dat u studenten absoluut wilt bijbrengen?

‘Dat het recht op zich geen oplossing biedt voor problemen. Maar als je die oplossing wilt vinden, dan vind je haar in het recht. Het recht is geen doel, maar een instrument.’

Dave: Is de opleiding erg veranderd sinds u zelf studeerde?

‘Vroeger was er veel meer persoonlijk contact tussen studenten en docenten. Dat ontbreekt nu een beetje. Daar ben ik zelf ook schuldig aan, hoor. Ik heb een heel kleine aanstelling en kan er niet meer tijd in steken. Jammer, want het is voor studenten heel stimulerend om te leren over mijn achtergronden en motivatie.

En als je ziet wat studenten naast hun studie doen! Zelf had ik een baantje bij de universiteit en ik deed vast nog wel iets om geld te verdienen. Nu zie ik ellenlange cv's vol nevenactiviteiten. Maar met hoeveel intensiteit en betrokkenheid kun je dingen doen als je alles een béétje moet kunnen? Het is de consumptiemaatschappij ten voeten uit. Terwijl je ook kunt zeggen: ik ontwikkel tijdens mijn studie wat *core beliefs* over het recht, een visie.’

Joey: In mijn opleiding wordt nog steeds volop gestimuleerd dat je een cv van vijf kantjes hebt.

‘Ik vind het echt idioot. Dat kan toch niet? Wanneer peuter je dan eens een keer in je neus? Wanneer ga je in het weekeinde eens wat anders doen? Nee, dan moet je óók weer aan iets meedoen waarin je de beste moet zijn. Luister, ik heb helemaal niets gedaan naast mijn studie. Wat je nodig hebt, is weten wat je wilt. En een paar mensen die in je geloven. Maar je hoeft

niet alles te kunnen! Ik kan helemaal niet zoveel. Als je wát je kunt maar goed kunt, en daar plezier in hebt.’

Joey: Ik word spontaan een beetje verliefd op u.

‘Hahahaha! Nee, maar echt: stop met die cv's bouwen. Bij dezen een oproep aan advocatenkantoren: daar moet je toch niet op beoordelen wat iemand kan!’

Joey: Ik word al jaren bang gemaakt en kan er echt van wakker liggen. Ik ben een goede student, maar niet briljant. Ik hoor nu al dat ik bij bepaalde kantoren niet eens hoeft te solliciteren.

‘Die mentaliteit is gewoon zielig. En het begint al bij zesjarigen die van alles moeten kunnen. Kijk, dit is best moeilijk werk. De zaken zijn ingewikkeld, groot, zonder precedent, je krijgt een hoop tegenwind. En er komt een hoop stress bij kijken. Dan is het veel belangrijker dat je overeind blijft als je met je poten in de modder staat. Een lang cv zegt weinig over wie je bent en wat je kunt, écht kunt. Het is een illusie.’

Superspecialisten

Waarom kiezen advocaten voor een niche in het recht? Is het fascinatie, zoeken naar een gat in de markt of beide? Vijf nicheadvocaten over hun werk. 'Ik procedeerde eens over het uitzicht vanuit een appartement.'

Sabine Droogleevers Fortuyn en Hedy Jak
Fotografie: Sander Foederer

'Dat ik me ben gaan specialiseren in het maritieme recht was voor mij heel vanzelfsprekend'

Advocaat Hans ten Katen (43)
Specialisatie: maritiem recht
Kantoor: Klaassen Advocaten

Als een tros breekt bij het meren van een schip van driehonderd meter, heb je te maken met een enorme ontlasting van energie. Ik doe nu een zaak waarbij een zeeman in zo'n situatie gewond raakte. Zijn onderbeen moet worden afgezet. Een paar jaar geleden stond ik een matroos bij die bij het vastzetten van containers van een ladder is gevallen. Mijn kantoor is actief op het gebied van haven, handel en transport. De helft van de zaken heeft te maken met de binnenvaart, de andere helft met de zeevaart.

Het kan bijvoorbeeld gaan om een schadeclaim van een bemanningslid dat gewond is geraakt. Maar het kan ook gaan over nieuwbouw of reparatie van schepen en de conflicten die daar omheen hangen. Interessant is ook het retentierecht op schepen. Een scheepswerf kan als *retentor* haar vordering niet zonder meer verhalen op het schip. Het kan afwachten zijn totdat een derde tot executie overgaat. Je hebt dan te maken met onderhandelingen tussen een scheepswerf en een koper of een bank. Het lastigt van deze niche vind ik het internationale karakter. Dat maakt dat het niet altijd duidelijk is welk recht van toepassing is en of er een bevoegde rechter is.

Dat ik me ben gaan specialiseren in het maritieme recht, was voor mij heel vanzelfsprekend. Ik heb eerst een managementopleiding binnen het Hoger Nautisch Onderwijs gedaan. Ik hield me bezig met rederijen, de haven en handel vanaf de wal. Tijdens mijn stage bij Shell International Marine was ik *ship operator* en instrueerde ik schepen waar ze dienden te laden en lossen. De achterliggende bevrachtingsovereenkomsten vond ik interessant. Terug van mijn stage in Engeland was ik er vrij zeker van dat ik iets met het juridische wilde gaan doen. Daarom ben ik rechten gaan studeren.

Ik wilde beide studies combineren. Daarbij ben ik opge-

groeid met de scheepvaart. Mijn vader werkte als projectleider op een scheepswerf. Als kind ging ik vaak mee. Dan zag ik de grote schepen, het ijzer, de dokken. Dat vond ik mooi. Zelf heb ik ook een boot, een loodsjol. Hiermee kun je met gemak met windkracht 6 de zee op. Deze jol werd vroeger gebruikt bij het beloodsen van zeeschepen.

De fascinatie die ik heb voor schepen maakt het contact met mijn cliënten ook een stuk makkelijker. Als een cliënt een technisch probleem heeft met een schip, vind ik het leuk om dat ook aan te horen. Ik hoef het niet alleen te hebben over de juridische implicaties.'

‘Je moet echt creatief zijn’

Advocaat Marije Schneider (31)
Specialisatie: Caribisch recht
Kantoor: Pels Rijcken & Droogleever
Fortuijn advocaten en notarissen

‘Ik heb twee jaar bij HBN Law gewerkt op vestigingen in Curaçao en Bonaire. Pels Rijcken heeft een samenwerkingsverband met dat kantoor. Ik kon daar vooral bestuursrecht doen, daar was ik ook in opgeleid. Af en toe deed ik er ook civiele zaken bij. We werkten veel voor de regering van Curaçao en voor politiekorpsen op Curaçao, Bonaire en Sint Maarten. Een keer per week vloog ik naar Bonaire, die vestiging had toen nog geen vaste medewerker. Bonaire is erg in ontwikkeling en er wordt veel gebouwd. Veel zaken gingen dan ook over bouwvergunningen die al dan niet

goed waren afgegeven.

Ik heb een keer geprocedeerd over het uitzicht vanuit een appartement, of er vrij zeezicht was of niet. Voor het raam stond een pomphuisje van een zwembad, dus daar moest je schuin langs kijken en dan pas zag je de zee. Is dat voldoende om de koopovereenkomst te ontbinden of niet? En dan sta je daar op die bouwplaats met de rechter te kijken naar het uitzicht. En tegelijkertijd heb je ook te maken met heel grote vraagstukken: Curaçao is een maatschappij op zich met een eigen regering, een vliegveld, een haven.

Na deze ervaring op de Antillen ben ik bij Pels Rijcken teruggekeerd naar de sectie waar ik voor mijn vertrek werkzaam was, arbeids- en ambtenarenrecht.

Op ons kantoor zijn er nog twee collega's die bij HBN Law hebben gewerkt en met zijn drieën bemannen we de praktijkgroep Caribisch recht. Als er arbeidsrechtelijke vragen binnenkomen met Caribische aspecten, neem ik die op me of word ik daar in elk geval bij betrokken. Erg leuk om hetgeen ik geleerd heb op de Antillen nog steeds te kunnen toepassen. Mijn kantoorgenoot Hans van Wijk doet alle Caribische cassaties voor HBN Law, maar ook voor andere kantoren op de (voormalige) Antillen. Daarnaast geeft hij ook advies over het hoger beroep.

Zaken op het gebied van het Caribisch recht vragen een heel andere manier van werken dan andere zaken. Bij Pels Rijcken hebben we een grote bibliotheek,

we schrijven veel voetnoten in onze stukken, kijken altijd goed naar literatuur, jurisprudentie, Kamerstukken. In het Caribisch recht worden rechterlijke uitspraken vaak niet gepubliceerd. Je hebt soms geen beschikking over Kamerstukken. Je moet zaken veel meer zelf interpreteren. En dat doe je vaak aan de hand van Nederlandse jurisprudentie en Nederlandse Kamerstukken over hetzelfde onderwerp. Maar je kunt niet meer terugvallen op al je resources. Dat doet wel een appel op jezelf als jurist. Dus je moet echt creatief zijn.

Het Caribisch recht is wellicht geen enorme groeiemarkt. Maar als landsadvocaat met een grote cassatiepraktijk vinden we het belangrijk om onze expertise op dit gebied aan te bieden.’

‘Als militair
word je aan meer
kanten gebeten’

Advocaat Carene van Vliet (34)
Specialisatie: militair recht
Kantoor: Delissen Martens
Advocaten in Den Haag

Aan het militair recht zitten meer facetten dan aan het reguliere strafrecht. Militairen die bijvoorbeeld met softdrugs worden opgepakt, hebben een groter probleem dan Nederlandse burgers. Defensie heeft een *zero tolerance* beleid. Wordt een militair vervolgd voor drugsgebruik, ook buiten diensttijd, kan hij dat niet verzwijgen voor zijn werkgever; deze is vaak tijdens de zitting aanwezig. Bovendien hebben militairen regelmatig

te maken met een ‘huishoudelijk onderzoek’. Zij worden dan intern gehoord over het feit. Dat gebeurt door defensie zelf. Getuigen, collega’s en de militair zelf komen aan het woord. Ik adviseer cliënten meestal om er niet aan mee te werken; ze overzien de gevolgen vaak niet en het interne onderzoek en de belangen in het strafproces kunnen conflicteren. Als advocaat word je vrijwel niet betrokken bij dit onderzoek; je mag er niet bij zijn. Terwijl de uitkomst van zo’n onderzoek wel kan resulteren in rechtspositionele maatregelen, zoals schorsing en ontslag. Als militair word je aan meer kanten gebeten. Er wor-

den hogere eisen aan je gesteld dan aan een burger.

Voor zittingen moet ik naar Arnhem, daar zit de militaire rechtbank. Militairen die daar moeten verschijnen zijn gekleed in wat ze noemen een dagelijks tenue; in uniform met alle onderscheidingen en alles strak gepoetst. Zeventig tot tachtig procent van de zaken betreft geweld buiten diensttijd om. Dan gaan ze elkaar bijvoorbeeld onderling te lijf in een bar. Agresie zit voor een deel in de jongens en komt ook terug in de opleiding; conflicten oplossen door te vechten. Ook komen er regelmatig zedenzaken met betrekking

tot kinderporno voor en zijn er militairen die moeten voorkomen voor wapenbezit. Veel oudere veteranen die in Libanon, Bosnië en Irak zijn geweest, zijn met een knauw teruggekomen. Onder die groep zie je veel drank- en drugsgebruik en huiselijk geweld.

Het was geen bewuste keuze om deze specialisatie te doen. In de jaren negentig van de vorige eeuw stond mijn patroon Bas Martens dienstweigeraars bij. Hij onderhield een warme band met de vakbond. Toen ik tien jaar geleden begon, werkten we samen in de militaire praktijk. Zo ben ik er eigenlijk ingerold.’

‘Regelmatig heb ik cliënten die denken een meesterwerk van miljoenen euro’s in handen te hebben’

Advocaat Edgar Tijhuis (37)
Specialisatie: kunstrecht
Kantoor: Pontius Advocaten in Amsterdam

‘Kunstvoorwerpen zijn uniek, komen uit honderden landen en overal gelden andere regels voor het in- en uitvoeren van kunst. Een Rembrandt kan zich gedurende de jaren tussen verschillende landen hebben verplaatst. Maar welke regel geldt er op het moment van verkoop? Dan moet er gekeken worden naar de datum van bepaalde regelingen die op dat moment in een land gelden. Het is wel te traceren, maar het is een enorme puzzel de feiten boven

tafel te krijgen. Dat maakt het voor mij wel extra leuk.

Je hebt soms ook te maken met omgekeerde bewijslast; als een cliënt niet aannemelijk kan maken dat hij bij wijze van spreken in 2008 in het bezit was van een bepaald kunstobject, dan kan dat resulteren in ongewenste overdracht naar een ander. Immers, je kunt het niet bewijzen, dus iemand kan zeggen “deze regels gelden nu” en het voorwerp opstrijken.

Mijn cliënten zijn voornamelijk Amerikaanse handelaren die in oudheden als Chinese vazen en beelden uit Zuid-Amerika handelen. Zij willen hun voorwerpen verkopen in Europa en dan is het belangrijk de her-

komst goed op papier te hebben en rekening te houden met alle mogelijke toepasselijke wet- en regelgeving. Bij de verkoop wil je daar geen onnodig gedruvel mee krijgen. Mijn cliënten zijn niet bekend met de regels in bijvoorbeeld Engeland of Italië en schakelen een advocaat in om te voorkomen dat er iets misloopt. Of ze zien soms af van een transactie.

Het komt met enige regelmaat voor; particulieren die denken een meesterwerk van miljoenen euro’s in handen te hebben. Bij taxatie resulteert het vaak in een anticlimax; het gaat dan om een kopie, vervalsing of het is het werk van een minder relevante kunstenaar. Mijn rekening is dan

hogere dan de opbrengst van zo’n doek. Dat is pijnlijk.

Naast mijn praktijk ben ik als universitair docent verbonden aan de Vrije Universiteit Amsterdam waar ik onderzoek begeleid naar kunstmisdaad. Ik probeer erachter te komen welke patronen er zijn te vinden in de illegale handel en hoe geroofde objecten of vervalsingen worden witgewassen. Door de combinatie praktijk en wetenschap zie ik de kunstwereld van twee kanten; ik probeer goedwillende cliënten wegwijs te maken in de regels. En in mijn onderzoek zie ik hoe de kwaadwillende personen opereren en hun modus operandi direct weten aan te passen op nieuwe, aangescherpte regels.’

‘Maar het is
lekenrechtspraak
en vooral bij
regionale colleges is
dat weleens lastig’

Advocaat Teunis van Kooten (40)
Specialisatie: kerkrecht
Kantoor: Van Kooten Advocaten
in Utrecht

Als rechtenstudent was ik lid van een kerkelijke gemeente en geïnteresseerd in kerkrecht. Regelmatig werd ik om advies gevraagd in kerkjuridische procedures. Nu bestaat mijn praktijk bijna volledig uit zaken die te maken hebben met kerk, recht en religie.

Kerken hebben veel vrijheid in het opstellen van hun eigen regels: vanwege de scheiding van kerk en staat heb je enerzijds het statelijk recht en anderzijds het daarvan losstaande kerkrecht. Het is een uitvloeisel van de vrijheid van godsdienst dat kerken de eigen organisatie naar eigen

inzicht juridisch kunnen vormgeven. Randvoorwaarde is dat de fundamentele binnen Nederland geldende rechtsnormen in acht worden genomen. In het kerkelijk recht zijn er veel open normen; er is meestal geen uitgekristalliseerde kerkelijke jurisprudentie. Als advocaat kijk ik met name ook of de procesorde goed in acht wordt genomen: is er bijvoorbeeld hoor en wederhoor toegepast?

Als kerklid ben je bij een kerkelijk conflict gebonden aan regels van de binnenkerkelijke rechtspraak. Een kerklid kan namelijk niet zomaar gebruikmaken van de reguliere rechtspraak; de burgerlijke rechter verklaart hem in beginsel dan niet-ontvankelijk. Maar als de kerk er een potje van maakt – bijvoorbeeld als de rechtspraak niet

onpartijdig is – kan wel de weg naar de wereldlijke rechter worden ingeslagen en bijvoorbeeld een spoedvoorziening worden gevraagd. Op een zitting bij een kerkelijke rechtbank zie je soms dat de cliënt niet mag spreken of dat er ontlastende bewijzen worden geweigerd. De mensen in zo’n rechtsprekend college hebben een goede reputatie in de geloofsgemeenschap. Maar het is lekenrechtspraak en vooral bij regionale colleges is dat weleens lastig; ik verwoord mijn pleidooi dan zo dat ook leken (niet-juristen) het kunnen begrijpen. In verschillende kerken zie ik dat men probeert een kwaliteitsslag te maken door meer juristen te laten plaatsnemen in zo’n college.

Een deel van mijn werk bestaat uit tuchtzaken; vermoede-

dens over professionals in een kerk die een greep doen in de kas of bij seksueel misbruik. Overigens kan scheiden in sommige kerken ook tuchtwaardig zijn. Als een predikant, die tijdens de dienst predikte dat scheiden niet mag op grond van de Bijbel, zelf in scheiding ligt, dan zit hij in een lastig parket. *Practice what you preach* gaat dan niet op.

Ik doe veel zaken in christelijke kring, maar ook voor bijvoorbeeld nieuwe religieuze bewegingen. Zo heb ik laatst een Indiaanse gemeenschap geadviseerd. Vooral het doorpraten over hun achterliggende motieven en rituelen die moeten worden vertaald in bepaalde juridische structuren, vind ik interessant. In het kerkrecht zit bijna overal een theologische gedachte achter.’

Presteren op de toppen van je kunnen

Ze voelt zich als een vis in het water bij Van Doorne. Jessey Liauw-A-Joe is dan ook een gepassioneerde jonge advocaat. Precies wat ze zoeken bij het vooraanstaande kantoor in Amsterdam.

‘Onze advocaten, notarissen en fiscalisten zijn praktisch en doelgericht en presteren op de toppen van hun kunnen. Ook als advocaat-stagiaire zul je merken dat de lat hier hoog ligt’, staat er te lezen op de recruitment-website van Van Doorne. Jessey laat zich daardoor niet afschrikken. Integendeel. Passie en ambitie zijn haar niet vreemd. Ze houdt van de advocatuur en doet er alles aan om het hoge niveau te bereiken dat Van Doorne van haar verwacht.

Een half jaar geleden is Jessey begonnen als advocaat-stagiaire bij de praktijkgroep Europees- en Mededingingsrecht. Binnen deze praktijkgroep werkt ze samen met twee partners, vier medewerkers en twee andere advocaat-stagiaires. ‘Bij Van Doorne werk je direct samen met zeer ervaren advocaten en deel je als advocaat-stagiaire een kamer met een medewerker, ik leer daar ontzettend veel van en zie veel verschillende zaken voorbij komen. Wat voor mij tot de verbeelding spreekt zijn bijvoorbeeld de ontwikkelingen binnen kartelzaken waarbij steeds meer afnemers schadevergoeding vorderen naar aanleiding van opgelegde boetes.’

‘Daarnaast wordt kennis van de specifieke markt waarin een cliënt zich begeeft steeds belangrijker. Aan een zaak wordt vaak vanuit meerdere rechtsgebieden gewerkt, Van Doorne werkt daarom naast praktijkgroepen ook in sectorgroepen. Zelf

werk ik bijvoorbeeld al samen met de gezondheidsrechtgroep.’ Waar ze ook van leert, is het aanbod aan extra kennis dat Van Doorne haar biedt. Want het kantoor verwacht veel van haar mensen, maar zet daar ook veel tegenover. Scholing is een onderdeel van de advocatuur dat door Van Doorne absoluut niet wordt onderschat.

Zo volgt Jessey niet alleen de gangbare beroepsopleiding van de Orde van Advocaten. Ze heeft ook les aan de Law Firm School. ‘Dat is iets dat ik heel graag wilde’, straalt ze. ‘De LFS geeft extra verdieping en is ook meer ingericht op advisering aan grote, zakelijke cliënten. Ik krijg er bijvoorbeeld effectenrecht. Dat heb ik in de praktijk niet direct nodig, maar ik zie wel degelijk de relevantie ervan. Onder onze cliënten bevinden zich namelijk ook beursgenoteerde ondernemingen.’

Kennis opdoen en overdragen: het is sowieso één van de grootste passies die Jessey heeft. ‘Naast het feit dat ik me graag breed wil ontwikkelen wordt ook het werk interessanter naarmate er meer inhoudelijke kennis beschikbaar is. Deze gedachte sluit goed aan bij de verplichte praktijkgroepwissel van een advocaat-stagiaire en de sector gerichte aanpak bij Van Doorne.’ Intussen voedt Jessey haar niet-aflatende honger naar kennis ook binnenshuis. Ze gaat elke week naar de jurisprudentielunch, waar twee advocaat-stagiaires een uitvoerige toelichting geven op interessante gerechtelijke uitspraken.

Ook de afzonderlijke praktijkgroepen delen hun kennis, maar dan op hun eigen vakgebied. ‘Wat niet wegneemt dat ik ook bij het vaktechnisch overleg van andere praktijkgroepen mag aansluiten als ik daar behoefte aan heb’, zegt Jessey. Sommige praktijkgroepen sturen daar juist op aan, vertelt ze. ‘Bij de groep Arbeidsrecht is laatst een speciale sessie op touw gezet voor advocaat-stagiaires. Een zogeheten klok-en-klepelbijeenkomst. Ik vind dat geweldig. Zo krijg je overal iets van mee.’

VanDoorne
Advocaten • Notarissen • Fiscalisten

Meer weten over werken bij Van Doorne?
Kijk op www.werkenbijvandoorne.nl.

Een snel antwoord is nog
geen slim antwoord.

Ben jij toe aan
het Grote Gesprek?

HET
GROTE GESPREK

MAAK WERK VAN JE SOLLICITATIE BIJ DE GROTE ZEVEN

Een initiatief van

HOUTHOFF BURUMA

WWW.HETGROTEGESPREK.NL

Houthoff Buruma helpt je kiezen

HET

GROTE GESPREK

MAAK WERK VAN JE SOLLICITATIE BIJ DE GROTE ZEVEN

Bij welk advocatenkantoor wil je aan de slag? Dat kan nog een lastige beslissing zijn. Want waarin onderscheiden al die kantoren zich? Houthoff Buruma helpt je kiezen.

Om maar met de deur in huis te vallen: dit interview gaat niet over Houthoff Buruma. Recruiters Florine Keijzer en Eline van de Kreeke werken weliswaar bij het internationale advocatenkantoor, maar ze willen het over iets anders hebben.

Waarover dan?

'Over Het Grote Gesprek. Dat is namelijk helemaal nieuw.'

O ja? Wat houdt dat in?

'Het Grote Gesprek is een nieuwe manier van je voorbereiden op het solliciteren. Rechtenstudenten krijgen via de website www.hetgrotegesprek.nl allerlei tips en trucs aangereikt die ze helpen bij het solliciteren bij advocatenkantoren. Ze kunnen er ook ervaringen delen. Maar het belangrijkste is wel dat ze op die website verscheidene grote kantoren kunnen vergelijken.'

Wat handig! Waarom doen jullie dat?

'Omdat we merken dat daar behoefte aan is. Het is voor jonge mensen vaak lastig om een keuze te maken voor een bepaald kantoor. En om zich goed voor te bereiden op een sollicitatiegesprek bij zo'n kantoor. Wij willen daarbij helpen. Behalve over Houthoff Buruma vind je op www.hetgrotegesprek.nl informatie over Allen & Overy, De Brauw, Clifford Chance, Loyens & Loeff, NautaDutilh en Stibbe.'

HOUTHOFF BURUMA

Jullie komen daar zelf natuurlijk het best uit naar voren.

'We zien www.hetgrotegesprek.nl als een platform waarvan de kracht ligt in eerlijke, objectieve informatie. Zouden we onszelf bevoordelen, dan zou dat tegen ons werken. Maar we hebben natuurlijk genoeg vertrouwen in onszelf om de vergelijking aan te durven.'

Waarin onderscheidt Houthoff Buruma zich van de andere kantoren?

'Wij zijn een kantoor met een no-nonsense-mentaliteit en we dragen het begrip transparantie hoog in het vaandel.'

Jullie vergeten nog iets.

'Wat dan?'

Jullie denken mee met rechtenstudenten.

'Dat is waar. We hebben nu bijvoorbeeld ook een nieuwe sollicitatieprocedure. Van één dag.'

Eén dag?!

'Ja. Als je bij ons solliciteert, duurt het geen weken voordat je weet waar je aan toe bent. Je bent in één dag klaar. In de ochtend voer je twee sollicitatiegesprekken. Daar krijg je dan feedback op. Vervolgens lunch je met een aantal kantoorgenoten. 's Middags werk je een casus uit, met daarna ook weer een gesprek en feedback.'

Wat is het voordeel van die aanpak?

'Om te beginnen weten beide partijen snel waar ze aan toe zijn. Dat is heel fijn. Voor de sollicitanten zijn er nog wat extra voordelen. Ze komen direct in contact met advocaten van het betreffende kantoor. En ze krijgen onmiddellijk feedback. Deze manier van solliciteren levert hen een waardevolle ervaring op, zelfs als ze uiteindelijk niet bij Houthoff Buruma komen werken. Dat willen we hen graag bieden.'

Jullie leggen mensen wel in de watten.

'Nou, uiteindelijk moet je bij ons natuurlijk ook hard werken. We zoeken mensen die juridisch-inhoudelijk van wanten weten, goed kunnen luisteren, communicatief vaardig zijn en analytisch kunnen denken. Het spreekwoordelijke schaap met vijf poten. Maar het belangrijkste is wel dat je heel bewust voor Houthoff Buruma kiest. Juist daarom is een initiatief als www.hetgrotegesprek.nl voor ons zo belangrijk.'

WWW.HETGROTEGESPREK.NL

Meer weten? Kijk op www.hetgrotegesprek.nl.

Voor mij allemaal helden

Partner financieel strafrecht bij NautaDutilh en bestuurslid bij Advocaten voor Advocaten Joost Italianer onderwees deze zomer Chinese strafrechtadvocaten in Beijing. Verslag van een cursus vol wederzijdse verbazing. 'Houd ik ze niet een sappig worstje voor?'

.....

Joost Italianer in Beijing

Italianer tussen cursisten. Rechts van hem professoren Nico Schrijver en Yuwen Li.

Italianer: 'Verdachte in China heeft niet eens zwijgrecht.'

Joost Italianer

Geboren: 1957.

Carrière: Italianer is sinds 1983 advocaat. Hij is sinds 1991 partner financieel strafrecht en compliance bij NautaDutilh. Hij is al tientallen jaren actief op het gebied van marktmisbruik, anti-corruptie en compliance. Hij leidt regelmatig interne onderzoeken en treedt op voor toonaangevende financiële instellingen, corporations en individuen in de financiële sector. Zo stond hij in het verleden onder meer voetbalclub Ajax en Philips-topman Cor Boonstra bij in geruchtmakende strafzaken.

Nevenfuncties:

- Lid van de Adviescommissie Kapitaalmarkt van de Autoriteit Financiële Markten.
- Docent postdoc opleiding Corporate Compliance aan de Vrije Universiteit Amsterdam.
- Rechter-plaatsvervanger in Haarlem.
- Lid Hof van Discipline, beroepsinstantie in advocatentuchtzaken van de Nederlandse Orde van Advocaten.
- Bestuurslid van de Stichting Advocaten voor Advocaten (L4L) die opkomt voor vervolgte advocaten.

Op mijn hotelkamer in Xian Shang, een populair natuurgebied buiten Beijing, staat behalve het bordje *no smoking* ook een asbak. Is dit symbolisch voor de verhouding tussen regel en praktijk in dit land? Het zal de komende week blijken, wanneer ik hier voor twee groepen van ongeveer 35 advocaten uit heel China de praktijk van de strafrechtadvocatuur in Nederland en de invloed van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) daarop behandel.

De cursus, met de indrukwekkende titel *'Sino-Dutch Legal Cooperation on Training Chinese lawyers on International Human Rights Law'*, wordt gehost door de China Law Society en de Erasmus Universiteit Rotterdam, van wie professor Yuwen Li de drijvende kracht is. Het doel is Chinese advocaten bekend te maken met de rechtsontwikkeling in Europa om zo die ontwikkeling in China te stimuleren. Mijn mededocent uit Nederland is – evenals in 2009, toen wij hier ook beiden doceerden – de Leidse hoogleraar Internationaal Publiekrecht Nico Schrijver. Hij zal internationale verdragen en de invloed daarvan op China behandelen. Daarnaast houdt een aantal Chinese advocaten en professoren een inleiding. Per groep advocaten geven wij tweemaal anderhalf uur college, telkens gevolgd door anderhalf uur discussie voor een maximale interactie. Alles met behulp van een tolk, omdat in elke groep maar een paar advocaten redelijk Engels spreken.

Met de ervaring uit 2009 in het achterhoofd probeer ik mijn verhaal zo veel mogelijk aan te laten sluiten bij de dagelijkse praktijk van de cursisten en de problemen die zij ervaren. Moderne ontwikkelingen die te ver af staan van hun eigen praktijk, zoals interne onderzoeken, cybercrime en *compliance*, laat ik daarom deze keer buiten beschouwing. Ik begin met een foto

van Vrouwe Justitia. De weegschaal die zij vasthoudt is een prachtige verbeelding van de door het EVRM gedicteerde *equality of arms* tussen het Openbaar Ministerie en de verdediging: beide schalen zijn precies even groot, het is het gewicht (bewijs) dat erin gelegd wordt dat de doorslag moet geven.

Equality of arms blijkt een term waar de tolk ironisch genoeg mee worstelt. Dit uitgangspunt is in Chinese strafzaken ver te zoeken: rechters trekken vaak samen met de officier van justitie een lijn tegen de verdediging. Verschillende Chinese advocaten vertellen verhalen over door marteling of onder dwang door cliënten afgelegde bekentenissen. Verzoeken om de verhorende politieambtenaren als getuige te horen worden stelselmatig genegeerd of afgewezen, zodat het feitelijk onmogelijk is onder dwang afgelegde verklaringen in een strafzaak aan te vechten.

Joost Italianer met tolk Qianyun Wang.

V.l.n.r.: Joost Italianer, professor Yuwen Li, professor Lee Xuan, professor Nico Schrijver en organisator advocaat Wu Ge.

Bij mij komt, evenals de vorige keer, de twijfel op: bewijs ik deze collega's wel een dienst met alle jurisprudentie over artikel 6 EVRM, het nemo-teneturbeginsel en het recht op tegenbewijs als ze daar toch niets mee kunnen? Houd ik ze niet een sappig worstje voor dat ik vervolgens weer in mijn koffer stop en mee terug neem naar Europa? De verdachte in China heeft niet eens zwijgrecht. Als de cliënt in het verleden op de zitting een onder dwang afgelegde bekentenis herriep, liep de advocaat die hem bijstond zelfs het risico zelf strafrechtelijk vervolgd te worden op grond van een bepaling die medeplichtigheid aan het vervalsen van bewijsmateriaal strafbaar stelt. Inmiddels, zo wordt mij verzekerd, wordt dit middel gelukkig niet meer ingezet, omdat het te veel in de gaten loopt als de overheid op die manier lastige advocaten uitschakelt. Daar kunnen andere middelen voor worden gebruikt, zoals het niet-verlengen van de advocatenvergunning bij de jaarlijkse verlengingsronde of het bestoken van advocaten met onterechte belastingclaims.

Een groot probleem in China is daarnaast dat de rechterlijke macht niet onafhankelijk is. Rechters krijgen de wenselijke uitspraak in een zaak vaak ingefluisterd door hogere organen binnen de rechterlijke colleges waaraan zij

zijn verbonden of door aan de partij gelieerde organen. Ook corruptie is nog steeds een levensgroot probleem onder Chinese rechters. Of er in Nederland ook corrupte rechters zijn, wordt mij door de cursisten gevraagd. In 2009 antwoordde ik op die vraag nog dat ik geen corruptiezaken tegen rechters kende, nu antwoord ik (post-Westenberg en -Kalbfleisch) dat mij geen veroordelingen bekend zijn, een antwoord dat bij de cursisten nog steeds op grote verbazing stuit. Of ik het ontbreken van corruptie onder rechters kan verklaren? Pfff, het wordt in Nederland gezien als een eerbaar beroep en het betaalt niet slecht, opper ik voorzichtig.

Of ik, zoals de vragen stellende advocaat, weleens een moordzaak heb meegemaakt waarin het slachtoffer na de onherroepelijke veroordeling van de verdachte levend opdook. Nou nee. Mijn daaropvolgende uiteenzetting over Nederlandse missers zoals de Schiedammer Parkmoord, de zaak Lucia de B. en de naar aanleiding daarvan toegenomen maatregelen en kritischer blik van rechters, wordt met interesse beluisterd. Veel advocaten vertellen verhalen uit hun praktijk over onterechte veroordelingen door vooringenomen, incompetent rechters op basis van onder druk tot stand gekomen bekentenissen.

Het valt mij op dat in een aantal verhalen internet een grote rol speelt. Kennelijk kan in dit immense land met 1,3 miljard inwoners via social media zo'n enorme druk worden opgebouwd dat rechters en de organen die hen instrueren hier niet omheen kunnen. Enkele advocaten vertellen dat zij hier ook bewust gebruik van maken en soms zaken op internet presenteren om de algemene opinie te mobiliseren of te beïnvloeden. Social media als miljoenenkoppige jury op de achtergrond bij het ontbreken van een onafhankelijke rechterlijke macht...

Als ik vraag naar de algemene ontwikkeling van de positie van de strafrechtadvocaat wordt mij door de cursisten verzekerd dat de positie de afgelopen jaren wel wat is verbeterd. Zo is er bijvoorbeeld sinds 1 januari van dit jaar een wet die de toegang tot processtukken beter regelt.

Dit alles neemt niet weg dat het beoefenen van de strafrechtadvocatuur in China nog steeds een zeer frustrerende bezigheid is. Een oudere advocaat vertelt dat hij twee keer is gearresteerd in de uitoefening van zijn beroep. Zijn verhaal wordt met applaus beloond. Op mijn vraag waarom Chinese advocaten ondanks alle risico's en

frustratie toch voor het strafrecht kiezen, zegt er een met een brede grijns: *'Because it is a challenge.'*

Tijdens het slotdiner worden de speeches steeds emotioneler. Een advocaat die uit een uithoek van China komt, verwoordt zijn gevoel van verbondenheid met zijn Beijingse collega's, waarna hij een van hen onder luid applaus omhelst. Een ander memoreert dat van de Orde van Advocaten niets goeds te verwachten valt: als ze bellen betekent dat altijd problemen. Hij voelt zich pas na deze cursus onderdeel van de grote advocatengemeenschap. Aan de lopende band komen groepjes advocaten met bier in wijnglazen aan de verschillende tafels een toast uitbrengen. Ik leer al snel dat degene die bij het klinken zijn glas lager houdt dan degene met wie hij klinkt daarmee uiting geeft aan zijn respect voor de ander. Mijn tafelgenoot, een strafrechtadvocaat met twintig jaar ervaring, vertelt hoe hij ooit een tempel invluchtte toen de politie hem dreigde te arresteren. Kennelijk is hij beroemd onder beroepsgenoten, enkele andere cursisten willen in elk geval zijn handtekening en met hem op de foto. Voor mij zijn het allemaal helden.

Beijing, waar Joost Italianer Chinese advocaten onderwees.

Het puntje op de i

Advocaat Patrycja Zalucha straalt helemaal: ze komt haar eerste eigen toga ophalen.

Tekst: Jolenta Weijers

Foto's: Jiri Büller

Eigenlijk is het best jammer dat ze over twee weken pas weer een zitting heeft, vindt Patrycja Zalucha. Hééft ze eindelijk haar eigen toga, kan ze hem voorlopig niet aan.

Ze staat voor de grote goudkleurige spiegel bij toga-atelier Schout in Rotterdam en geniet van wat ze ziet. Een paar weken geleden heeft ze zich haar eerste eigen toga laten aanmeten, en vandaag komt ze hem ophalen. Hij zit als gegoten. 'Dat is eigenlijk altijd zo,' zegt directeur Debby Schout, die Patrycja helpt met de knopen van haar nieuwe robe. 'We zijn heel zorgvuldig bij het opnemen van de maten. Advocaten hebben een drukke agenda. We zouden het vervelend vinden als ze nog eens extra moesten langskomen om de boel door te passen.'

Patrycja straalt helemaal. Twee jaar geleden is ze voor zichzelf begonnen, en de zaken gaan goed. Ze krijgt het steeds drukker. Met deze toga zet ze een kroon op haar werk. Nu is het áf, haar eigen advocatenkantoor. 'Dit is het puntje op de i.'

Zalucha Advocatuur zou een heel gewoon advocatenkantoor zijn waar cliënten terechtkunnen voor arbeidsrecht en personen- en familierecht, ware het niet dat de eigenaresse oorspronkelijk uit Polen komt. Ze was veertien jaar toen ze naar Nederland verhuisde, oud genoeg om nog steeds vloeiend Pools te spreken. Op haar Nederlands valt trouwens ook niets aan te merken.

Bijna ongemerkt heeft Patrycja steeds meer Poolse cliënten gekregen. Adverteren doet ze al lang niet meer: haar naam zingt vanzelf rond binnen de Poolse gemeenschap in Nederland. Er wonen natuurlijk ook nogal wat Polen in Rotterdam, de stad waar ze haar kantoor vestigde. 'Ik ben mijn eigen niche,' lacht ze. 'Ik had ingeschat dat de helft van mijn clientèle uit Polen zou gaan bestaan, maar het is inmiddels tachtig procent.'

'Hoort die bef zo schuin te hangen?' vraagt ze intussen aan Debby Schout. 'Ja', antwoordt die: 'Wettelijk is bepaald dat de onderkant moet uitwaaiëren. Maximaal vijftien centimeter.' En zo zijn er wel meer regels. Knoopjes om de vijf centimeter, bijvoorbeeld. Plooi-tjes op de schouders. Veel valt er niet te variëren voor een togamaker. Dat is ook precies de bedoeling van de wetgever: voor de rechtbank moet elke advocaat gelijke kansen krijgen en er dus ook gelijk uitzien.

'Je kunt natuurlijk wel een leuke voeringstof kiezen,' zegt Debby Schout. Maar dat heeft Patrycja Zalucha niet gedaan: de juiste kleur groen zat er niet bij. 'Trouwens,' zegt de advocaat, 'het gaat mij vooral om het comfort en de pasvorm. Ik heb de allerlichtste stof uitgekozen die er is. Het voelt veel lekkerder als er niet zo'n gewicht op je schouders rust.'

'Het is ook eleganter,' vult Debby aan. 'Een toga in een soepele stof en met een goede pasvorm, waarbij de schouderaden ook echt op de schouder vallen, dat is tenminste niet zo'n mantel.'

Patrycja knikt: 'Tot nu toe huurde ik altijd een toga. Maar ik ben niet zo groot, dus een passende toga vinden, lukte me lang niet altijd. Het is me een keer gebeurd dat ik bij het uitdelen van mijn pleitnota bijna struikelde over de zoom van mijn toga. Op zo'n moment voel je je echt heel vervelend.'

Nu steekt de goudkleurige voorzijde van haar hoge pump kek onder de rand van haar eigen toga uit. 'Officieel hoort de toga langer te zijn,' legt Debby Schout uit. 'Maar de meeste advocaten vinden het prettiger als hij iets korter is. Dat geeft extra bewegingsvrijheid. Een toga tot op de grond, dat voelt toch meer als een predikanten-toga.'

Intussen werpt Patrycja een laatste blik in de spiegel, voordat ze haar toga weer uittrekt. Debby: 'Het is echt een moment hoor, dit. Veel jonge advocaten krijgen hun eerste toga van hun ouders. Die zijn dan zó trots!' Patrycja kijkt op. 'O ja? Mmm. Ik geloof dat ik thuis eens moet gaan praten.'

GET A TASTE

WERKENBIJBAKER.NL

BAKER & MCKENZIE

*mr. **Z**, de masterclass
van Pels Rijcken*

Tijdens onze masterclass gaat het er vaak stevig aan toe. De zaak die je krijgt is dan ook, op z'n zachtst gezegd, een uitdaging. Samen met je team moet jij de overwinning behalen voor je cliënt. Wat zijn de feiten, waar liggen de valkuilen? Geen praatjes, maar inhoud. Geen gestotter, maar een bulletproof pleidooi. Daag jezelf uit. Meld je aan voor de masterclass mr. Z op **27, 28 en 29 november 2013**. Ga naar www.pelsrijcken.nl/jongemeesters of scan de QR-code. Tot zo.

Pels Rijcken **Bron van inzicht**

Pels Rijcken
& Droogleevers
Fortuijn *advocaten*
en notarissen